БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№69 (10437) | 1964 оной мартын 21, суббото | Сэн 2 мүнгэн

МАЛАЙ ҮҮЛТЭР —ҺҮН БУЛАГАЙ ЭХИН

...жит Жалсанова нэрэеэ хэзээ хухарха һэм. Мүнөөшье Хяаг... үйлэдбэриин управлениин һаалишадай эгээ эрхимынь ябана. ...лис Ажалай Геройн үндэр нэрэ дэмы нэрлүүлнэгүй. Теэд ...мүнөөдэрэйнгөө ажалаар ханалтагүй байна. Юундэ? Өөрөө ...эжэ үгэг даа:

— Хэдыхэн жэлэй саада тээ һаадаг һүнэйнгөө хахадыеншье ...һаанагүйбди. Фермэмнайшье тэрэ хэбээрээ, үнеэднайшье тэ...андаа, өөһэдөөшье энэ ябажа байнабди. Ондоо болоһон юумэ ..., шэнэ байрадал малаа оруулаабди. Урданаймнай байраһаа ... бэзэ даа. Теэд һүн гаранагүй. Үнеэд тухайгаа оролдохо һа...хаяа болиноо гээшэ бэзэбди даа.

— һайн үүлтэрэй үнеэдэй фермэдэ хүдэлнэм гэжэ хэлэхэншье ...тэр болошоо. 1800 литр һү һааха гэһэн уялга юун гээшэб ... Гурба мянга табан зууе һаагаад лэ ябаһан бэе юм бэзэ,—гэжэ ...л суутай ябаһан, хүдөө ажалай Бүхэсоюзна ...авкэдэ, нэгэнтэ бэшэ хабаадаһан һаалишан ...еева хөөрэнэ.

...мнай суггаа хүдэлжэ байһан хоёр ...шадай хөөрэлдөөн бэшэ. Нэгэниинь Карл Марксын ...жэтэ колхозой юм. Теэд хэлэһэн юумэнь тон адли. Энэл ... колхозой һаалишад нигэжэ хөөрэдэг юм аа гү ..., харин Загастайн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозоорхин ... имэрхүү юумэ хэлэхэ юм. Тиигээд Сэлэнгын совхозой ...шадһаа һураа һаатнай, бүришье гайхалтай юумэ хэлэхэ. ...аа эдеэлүүлжэ, һаажа шадахаяа болёо улад бэзэбди, племен... фермэеэ оройдонь тараажархинхай агшабди», — гэһэн енгүү...н харюу эндэ дуулахат.

...гтын үйлэдбэриин управлениин Сэлэнгэ нютаг харьяанай ...нной фермэнүүдэй мүнөөнэйнь байдалые эндэ хэлэгдэһэн сэг... тон лэ зүбөөр харуулна. Теэд имэрхүү юумэ мүн бэшэ бэшэ ...лениин ажахынуудта үзэгдэнэ. «Улаан-Оронгын», Баргажанай ... Марксын болон бусад колхозуудай һайн үүлтэрэй үнеэдэй ...нүүд баһал суурхуулжа байдаг һэн. Эдэ фермэнүүд ажалаа ... һайнаар эмхидхэжэ, һү аргагүй ехэ һаажа, юрын һүнэй ...ка фермэнүүдые холо хойно орхидог һэн. Томо томо үнеэдынь ... һураггүй ехэ эдидэг, тэдэниие харууһалха, һаахын тула мүн ...хэн ажал хүлһэн гарадаг байгаа. Теэд энэ гаргаша дүүрэн ...дадаг һэн. Нэгэ үнеэниинь юрын хоёр-гурбан үнеэнһээ үлүү ...г бэлэй.

КПСС-эй обкомой һая болоһон III пленум иимэ болошоһон ...ые огто буруушааһан байна. Республика доторнай байһан ...нной фермэнүүд юрын фермэнүүд болошоо, һайн үүлтэрэй ... шалэжа үдхөөхэ ябадал хаягдашоо гэжэ пленум тэмдэглэһэн. ...эдэ гүрэнэй племенной станцинууд өөрынгөө зорилгые дүүр...гүй, тэдэнэй үүргэ гэжэ харагдахаяа болёо. Энээгүүр хүдэлдэг ...уудшье һула болоһон байна.

...иимэ сэгнэлтэ хадаа колхоз, совхозуудтахи мүнөөнэй байдалые ...зүбөөр тодорхойлно. Энэмнай юу харуулнаб? Хамагай түрүүн... мал ажалайгаа эгээ шухала һалбаринуудай нэгэн болохо һүн ажалые тодорхойгоор хүтэлбэрилхэеэ болиһон ушарые гэршэлнэ. Хяагтын болон бусад управлениинуудтэ һү ехээр һаадаг болохо тухайда гоё-гоё үгэ хэды хэлэгдээб даа, хэды олон тогтоолнууд гаргагдааб даа. Теэд энэ зорилтые шиидхэхэ үнэн зам тухайл хэлэгдээгүй, энэ зам онигдоогүй байха. Юрэнхы хөөрэлдөөн, шашалдаагаар тодорхой хэрэгээ төөрюулһэн ябадал. Тиимэ дээрэһээ һайн үүлтэрэй мал үдхэхэ гэжэ эли бодо хэгдэһэн юумэ хаанашье үгы, ядахадаа иимэ малые тооложо дансалха ябадалшье үгы болошонхой. Бүри һаяхана колхоз, совхозуудһаа байтагай республикадамнай һайн үүлтэрэй малай данса байгша һэн. Энэньшье мүнөө байхагүй. Эдэ бүхы шалтагаанһаа һайн үүлтэрэй малай фермэнүүд гэдэгнай юрын фермэнүүд болошоһон байна. Эндэ байһан малай ямар үүлтэртэй, хаанаһаа ерэһыень мүнөө мэдэхын аргагүй болошонхой.

Малай үүлтэр һайжаруулха тухай хөөрэлдөөн мүнөө үедэ илангаяа үдхатай болоо. Юуб гэхэдэ, мал ажалые ашаг ехэтэй болгохо гээшэ эндэһээл эшэтэй бшуу. КПСС-эй ЦК-гай февральда болоһон Пленум энээн тушаа тон тодорхойгоор зааһан байна. Малай үүлтэрые һайжаруулжа, һайнаар эдеэлүүлдэг боложо, тэрэнэй ашаг шэмые ехэ болгохо гээшэ гол шухала зорилгонуудай нэгэн мүн гэжэ энэ пленумэй тогтоол соо хэлэгдэнэ. Энэмнай малда эдюулһэн тэжээлээ, гаргаһан ажал хүлһөө дүүрэн бусаажа, үлүү ашаг абаха ябадалые хангаха байна. Иимэ болохо арга боломжонууд манай колхоз, совхоз бүхэндэ бии. һайн үүлтэртэй мал үсөөншье һаа бии байна, ёһо гурим мэдэхэ, дүршэл ехэтэй кадрнуудшье бии.

һая Хяагтын управлениин Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозоорхиной бодожо тооложо үзэхэдэ, энэ колхоз мэнэ гэһээр 150-һаа доошо бэшэ үнеэтэй һайн үүлтэрэй гурбан фермэ эмхидхэжэ шадахаар байба. Хэрбээ эдэ фермэнүүдые һү үйлэдбэрилхэ тусхай мэргэжэл шэглэлтэй болгоо һаа, эдэнь мүнөө мянган үнеэ һаажа байһанһаань бага бэшэ һү үгэхэ байна. Эгээ иимэ олоншье бэшэ һаа, ядахада нэгэ—хоёр һайн фермэ эмхидхэхэ арга бусад ажахынуудташье бии юм бэзэ даа.

һайн үүлтэрэй малтай, ашаг ехэтэй һүнэй фермэнүүдые эмхидхэхэ ябадалые удааруулжа болохогүй байна. Племенной хэрэгые үндэһөөрнь заһажа табиха, гүрэнэй племенной станцинуудай хүдэлмэриие эрид һайжаруулха гээшэ үйлэдбэриин управлениинуудэй, Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министерствын шухала зорилго болоно.

Гэхэтэй хамта, зоотехническэ мэргэжэлтэдэй онсо үүргэ тушаа тусхайлан хэлэхэ ёһотой. Эдэмнай ехэнхидээ племенной хэрэг эрхилхэеэ болишоһон байна. Колхоз, совхозуудта һайн үүлтэрэй мал, тэрэнэй түл тоолон дансалха, эдэ малые һайнаар үдхөөхэ, тусхай фермэ, гүүртэ болгон илгаха ябадал одоол зооветеринарна мэргэжэлтэдэй уялга бшуу.

Баһа иимэ ушарһаа һэргылхэ шухала. Юуб гэхэдэ, һайн үүлтэрэй малаа илгажа, тусхай фермэтэй болоодшье байхадаа продукци ехээр абангүй байжа бологдохо. Мал ажалые ашаг ехэтэй болгохын тула тэрэнэй үүлтэрые һайжаруулхын хажуугаар малаа тэжээлээр дүүрэн түгэс хангаха ябадал илангаяа ехэ үдхатай.

Мүнөө хабар боложо байна. Тэжээлээр малаа хангахые бодоо һаа, мүнөөнһөө оролдохо шухала. Малдаа эдюулхэ хэды тэжээл хэрэгтэйб, — энээн дээрэһээ хэды шэнээн тарилга хэхэ, ямар ургамалнуудые тариха ябадал тодорхойлогдохо ёһотой. Баһа сабшалан тухай огто мартажа болохогүй. Ороохо талха, шэмэтэй тэжээлэй саана үбһэ ногоогүйгөөр манай эндэ мал үдхэхэ аргагүй байһаниинь элитэ.

Мал ажалайнгаа ашаг ехэ болгохо жолоонуудые бултынь гартаа бариха гээшэ хүнгэн бэшэ хэрэг. Теэд эдэ жолоонуудые барягүй һаа, КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэри дүүргэхэ тухай дуугарһанайшье хэрэггүй.

Колхоз, совхоз бүхэндөө һайн үүлтэрэй малай фермэнүүдые байтуулха аргатайбди. Энээнээ бэелүүлээ һаамнай, Жалсанова, Аюшеева болон эдэниие дахагша хэдэн зуун һаалишаднай сагаан эдеэгээр республикаяа суурхуулхань дамжаггүй.

Арабай Нэгэдэмэл Республикада Н. С. Хрущевэй айлшалан ошохо болоһон тушаа

Энээнэй урда тээ Арабай Нэгэдэмэл Республикын президент Гамаль Абдель Насерай хэһэн уряалай ёһоор, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев энэ оной май һара соо Арабай Нэгэдэмэл Республикада ошохонь.

ОАР-ай президентын болон Совет правительствые толгойлогшын хоорондо бэшэг абалсаһанай эсэстэ тэрэ айлшалан ошолгын саг тогтоогдоо һэн. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ бэшэг эльгээхэдээ, Асуанай үндэр хаалтын түрүүшын ээлжээнэй барилгын дүүрэжэ Нил мүрэн хүндэлэн хаалта хэжэ түгэсхэһэнэй дашарамда болохо баярай найрта египет арадтай хамта хабаадалсаха аргатай болоод байһандаа тон ханамжатай байнаб гэжэ мэдүүлбэ.

Мүн баһа, ОАР-ай президент өөрһөө бэшэг эльгээхэдээ, түүхэтэ баяр ёһолол дээрэ Н. С. Хрущевой байлсажа, араб-совет хани барисаагаар омогорходог болон уласхоорондын харилсаануудта һайн жэшээ харуулнабди гэжэ тоолодог араб яһатанай арадуудай нэгэнтэй ушарха болоод байһаниинь намда болон мүн Арабай Нэгэдэмэл Республикын арад зондо ехэ баясхалан түрүүлнэ гэжэ гэршэлһэн байгаа.

А. Н. Косыгинай Италида ошоод байһан тушаа

ВЕНЕЦИ, мартын 19. (ТАСС). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо А. Н. Косыгин мүнөөдэр Венецiин хэдэ хэдэн предприятинуудтай танилсаа. «Эдисон» гэжэ бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэд совет айлшаниие хүндэлжэ, сайлалга хэбэ. Тэрэнь хани халуун оршон байдалда үнгэрөө.

Сабшалангаа үргэдхэнэ

Утэгжүүлгэ уһан хоёр —баян ургасын хани

Уһалагдадаг газараа үргэдхэжэ, тэрэнээ зүбөөр ашаглажа, баян ургаса абая гэһэн Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин ажалшадай үүсхэлые Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тэжээл бэлэдхэдэг бригадын луговодууд халуунаар дэмжээ.

Уһалагдадаг нута сабшалангай талмайе бүри ехээр үргэдхэжэ, һайнаар утэгжүүлжэ, сабшалангай, таряалангай газарые зүндөө урдаһан уһаар уһалха, тошон халяаха, һайрам тогтоохо, зорюута татагдаһан һубагуудһаа газар уһалха бүхы арга боломжо эндэ бии.

һаяшаг колхозой правлени 50 гаран колхознигууд, механизаторнуудһаа бүридхэгдэһэн тэжээл бэлэдхэдэг тусхай бригада эмхидхээд, 2223 га сабшалангай газар, энээниие утэгжүүлхэ, уһалха, наг шэбхэ зөөхэ, һубагуудые заһабарилха, үргэдхэхэ машина хэрэгсэлнүүдые даалгажа үгөө юм. Иигэжэ үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ уһалагдадаг газарынь 300 гектараар ехэдхэгдэхэнь. Энэ нэлэнхы ехэ талмайе Загастай, Бүхэн гэдэг гол горхонуудһаа татагдаһан һубагуудаар, уһалууриин Голдовинско системэһээ гараһан ханаабуудаар уһалха юм.

Сабшалангай энэ газарһаа га бүриин 9,3 центнер гэхэ гү, али хамтадаа 23.300 центнер үбһэ хуряахаар хараалагдана. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулбал, хоёр дахин ехэ үбһэн абтаха болоно бшуу. Ургасатай һайн газарайнь га бүриһөө 18—20 центнер үбһэ ногоон абтахаар түсэблэгдэнхэй. Голдовинско түхеэрэлгэһээ уһалагдаха Нүүдэлшэ нютагай 168 га сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 20 центнерһээ доошо бэшэ үбһэ ногоо ургуулха байна. Бүхыдөө эндэһээ 3400 центнер үбһэ хуряажа абаха. Нүхэр Н. Цыреновэй даадаг звеногойхид мүнөө сабшаланда наг шэбхэ гаргана, һубагуудые сэбэрлэнэ.

Уһалууриин Голдовинско түхеэрэлгэһээ уһалагдаха Зүүн, Баруун Тохой гэдэг нютагуудаар 447 га сабшалан бии. Га бүриһөө дунда зэргээр 18 центнер, бүхыдөө 8000 гаран центнер үбһэ хуряаха эрмэлзэлгэтэйгээр Е. И. Ефимов, Д. Цыденов гэгшэдэй даадаг звенонууд эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллана.

Загастайн голһоо уһалагдаха Зүүн бэе гэдэг нютагай 320 га сабшаланһаа 4000 гаран центнер үбһэ ногоо хуряаха социалис уялга абаад, үнинэй луговод Дашидондок Жалсанович Жаповай хүтэлбэрилдэг звеногойхид һайнаар хүдэлжэ байна.

Урда урдын жэлнүүдтэ үбһэ ногоо эрхимээр ургуулдаг, һүүлэй жэлнүүдтэ хайша хэрэг хаягдашоод, малай бэлшээри болгогдошоһон газарые һайнаар утэгжүүлхэ, тэндээ тошон халяаха, һайрам тогтоохо хүдэлмэри үргэнөөр хэгдэжэ байна.

— Нёдондо минии даадаг звеногойхид Баян Улаан гэдэг нютагта үнинһөө хойшо хаягдашаһан 60 га сабшалан һэргээжэ, га бүриин 6 центнер һайхан үбһэ хуряагаа һэн. Мүнөө тэндэ 80 га хүрэтэр үргэдхэхэ, га бүриһөөнь 10 центнерһээ доошо бэшэ үбһэ ногоо ургуулха уялгатайбди. Сабшалан болгогдохо газар дээрэ тошон халяагаабди, 300 тонно наг шэбхэ зөөгдөө,—гэжэ луговодуудай бригадир Цыретор Жамбалов хөөрэнэ.

Мүнөө жэлдэ сабшалан болгогдохо Зүүн, Дунда, Дээдэ Бургаастайн, бусадшье нютагуудаар хамтадаа 300 га газар уһалагдаха юм.

Мүнөө сабшалангай талмай дээрэ түрүүшын 4500 тонно наг шэбхэ зөөгдөө, 350 га талмай дээрэ тошон халяагдаа. Ойрын үдэрнүүдтэ колхозой дүрбэн «Беларусь» трактор шэбхэ зөөжэ эхилхэнь.

Правлениин, партийна комитедэй үүсхэлээр тэжээл бэлэдхэхэ бригадын гэшүүдэй-луговодуудай нэгэ үдэрэй семинар үнгэртэгдэбэ. Сабшалан һайжаруулха агротехникэтэй эдэнэр танилсаа, ажалдаа ямар дутагдалтай байһанаа, тэдэнээ яажа усадхаха тухайгаа зүбшэбэ.

Хүдөө ажахыгаа ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ мүрысөөндэ оролсоһон Загастайн луговодууд абаһан социалис уялгаяа заабол бэелүүлхэ дүүрэн аргатай, бэелүүлжэ шадахашьебди гэжэ найдамтайгаар мэдүүлнэ.

С. ШАРАПОВ.

Хяагтын управлени.

...тын үйлэдбэриин управле... «Родина» колхоз хабарайн... ...лгые түгэс бэлэдхэлтэй... ...тана. Бүхы трактор, ма...удаа, тарилга дээрэ ху... бусад зэр зэмсэгүүдээ аяар ...ниин эхеэр заһабарилжа ... юм. Мүнөө тус колхозой ...аторнууд үбһэ хуряалга, ...дарлга дээрэ хүдэлхэ тех... бэлдэжэ байнхай. Энэшье ...ь урагшатайгаар, бүтээсэ ...гээр ябуулагдана. За...гын үедэ түрүү ажа... суурхаһан дүй дүршэл ... хуушанай механизатор... бүришье һаа омогтойнууд.

...АГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) ...нов, И. Верёвнин, И. Анд... С. Агафонов, П. Агафонов ... хөөрэлдэжэ байнад.

... БАБУШЕЕВЭЙ фототекст.



ЗОРИГТОЙШУУЛ

Ажахын тоосоон! Энэ түрүү арга хэрэглэжэ эхилһээр Мухар-Шэбэрэй управлениин «Эрдэм» совхозойхид ажал хүдэлмэреэ урагшатайгаар ябуулдаг болоо. Жэшээнь, эндэхи 4-дэхи отделениин хонишод 1962 онһоо ажалаа шэнэ гуримаар эмхидхэжэ, нооһо, мяханай өөрынь үнэ сэнгые горитой хямдаруулаа юм.

1963 оной дүнгүүдые харахада хонишодой олон бригаданууд ехэ амжалта туйлаа. Тэдэнэй нэгэн болохо ахалагша хонишон Дашацырен Доржиевай даадаг бригадынхид өөһэдынгөө хүсөөр 300 центнер үбһэ, 300 центнер зелёнко бэлдэжэ абаа һэн. Хонин бүриһөө 3 килограмм нооһо хайшалаа. Тиигээд зунай бэлшээриин үедэ хони малаа һайнаар харууһалжа, бултыень искусственна аргаар урэжүүлһэн.

—1964 ондо ехэ уялга абаабди. 100 эхэ хонин бүриһөө зууһаа үсөөн бэшэ хурьга абахабди. Мүнөө бригадынтаа 602 эхэ хонинһоо 550 гаран хурьга абаабди. Ажал дээрээ түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэнэбди,—гэжэ нүхэр Доржиевай бригадада хүдэлдэг Д. Нимаева, Г. Бочиктуева гэгшэд мэдүүлнэ.

Түл абалтые эмхитэйгээр үнгэргэхынгөө хажуугаар тус бригадынхид нооһо ехээр абаха зорилтотой. Хонин бүриһөө 3 килограмм 500 грамм нооһо абажа тушаахаар хараална. «Сагаан алтаяа» арьбадхахын тулада хонишод абтаһан хурьгадаа саг соонь эхэһээнь амяарлажа, нооһо хайшалалтын үе болотор хонидоо һайнаар харууһалжа, хүсэ шадалынь нэмээхэ байна.

Д. Лопилов,
коммунист, хүдөө бэшэгшэ.



Сүнгэй Аюшеевна Аюржанаева бүри 1939 ондо Хэжэнгын МТС-эй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн трактористнуудай курсада һуража гараад, тэндээ 1955 он болотор трактористаар хүдэлһэн намтартай.

Удаань Хэжэнгэ тосхоной электростанциин моторист болоод, тэрэл ажалдаа мүнөө болотор хүдэлжэ байдаг.

Сүнгэй Аюшеевна 25 жэл соо механизатораар хүдэлжэ байхадаа, хэһэн ажалдаа габшагай шударгыгаар хандадаг, ходо магтаалтай ябадаг хүн. Тэрэнэй шэн габьяата ажалые гүрэн түрымнай дээдэ засаг—СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнаһан юм. Элдэб медальнууд, Хүндэлэлэй грамотанууд олон бэд даа.

Бүхэсоюзна хүдөө ажахын выставкэдэ хэдэн дахин хабаадаһан байха.

Д. Самбуев,
хүдөө бэшэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. А. Аюржанаева.

АЖАЛАЙ ПАСПОРТ ТУХАЙ ҺАНАМЖАНУУД

Журам улам һайжарха

... үедэ эрхэтэн бүхэн ажалай ... гадна, өөрыгөө, хаана ...тагта ажаһуудаг тухайгаа ...һэн паспорт бэедээ аба... гээшэ. Иимэ хоёр доку...ржа байһанай хэрэггүй гэ...дахаар.

... манай совхозой ажалшад ... ажалай журам тухай ... зүбшөө. Эгээл тиихэдээ ... паспорт бии болгохо тушаа Хрущевой хэлэһэн һанамжада ...дүүлэлсэжэ, өөһэдынгөө ...шуудые оруулһан байгаа. ... гаражые даагша Василий ... нигэжэ хэлэбэ:

...алай паспорт бии болгохо ...радхалые дэмжэхэ байнаб. Юуб гэбэл, манай Совет орондо ажаһуудаг, ажалладаг эрхэтэд гансал үнэмшэлгэ-документтэй байха. Тэрээн соонь хэнэй хаана байһаниинь, ямараар ажаллаһаниинь тон нарииаар тэмдэглэгдэхэ ёһотой.

Үшөөшье олон хүнүүд иимэ дурадхал оруулжа, энэ оной февраль һарада партийна, совет, хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгые бүрин һайшаана.

Ажалай шэнэ паспорт бии болгобол үшөө юугээрээ һайн бэ? Мүнөө хэрэглэгдэдэг ажалай дэбтэр дээрэ ажалшадай ямараар хүдэлһэниинь тодорхойгоор бэшэгдэдэггүй. Хүнэй ямар сагта ажалда абтаһан, хэдыдэ ажалһаа гараһаниинь юрэнхы дээрээ тэмдэглэгдээд, хизаарлагдана. Ондоо тээһээ ерэжэ хүдэлмэридэ ороһон хүнүүдэй зүгһөө ниитын журам эбдэхэ ушар заримдаа, үзэгдэдэг. Хэрбээ ажалай дэбтэр дээрэ тодорхойгоор тэмдэглэгдэдэг байбалнь, тэрэ хүн анханһаа һайн нэрэтэй байхые оролдохо ха юм.

Г. Одоев,
Зэдын управлениин Борьёогой совхозой хүдэлмэришэдэй комитедэй түрүүлэгшэ.

Бүрин һайшаанабди

...хан Хурамхаан тосхоной ...шадай суглаанда 500 шагын сугларaa. Ажалша ...хэниие ниитын хүдэлмэ... эдэбхигэйгээр хабаа... асуудал зүбшэн хэлсэ... ажалай паспорт бии ...хо тушаа нүхэр Н. С. ...ой хэлэһэн үгые тон ... һайшааба. Ветврач ...Дампилон, эхэнэрнүүдэй ...эй түрүүлэгшэ Е. Цыре... ...врач А. Бороноев гэгшэд ...лэжэ, ажалай паспорт ...гохо гуримай ямар ехэ ... шанартай байһаниие ...рилаа.

...тэй хамта манай Ху...анай совхозой малшад ...ой февралиин 28-да нү... Н. С. Хрущевой хэлэһэн ... анхаралтайгаар шудална. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар табиһан зорилгонуудтайнь танилсаха зууроа, паспорт эмхидхэлгэдэ онсо анхарал хандуулна.

— Хэдэн документнүүдые үнэмшэлгэ болгон абажа ябанхаар ажалай паспорттай байһамнай холо үлүү. Тэрээн дээрэ бидэнэй хэһэн ажал тодорхойгоор тэмдэглэгдэжэ байха ха юм,—гэжэ хонишод Чимит Замбулаева, Гунгурма Дылыкова, һаалишад Антонида Цыдыпова, Дыжидма Гатапова гэгшэд мэдүүлнэ.

Б. Надагуров,
Хурамхаанай совхозой хүдэлмэришэдэй комитедэй түрүүлэгшэ.

Баргажан.

Загаһашаднай баяртай

Түүхэтэ долоон жэлэйнгээ зургаадахи жэлэй хабарые ажалай амжалтаар угтаха зорилго урдаа табиһан Байгалай загаһашад үдэр хоногой үнгэрхэ бүри шэнэ шэнэ амжалта туйлаһан тухайгаа омог дорюунаар мэдээсэнэ.

Түрүүшүүл сооһоо Ярууна загаһанай заводойхид үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарһан байна. Эндэхи загаһашад март һарын түрүүшын арбан хоногой туршада хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэрхёо. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеын хитэй сасуулхада 700 центнерээр ехэ болоно. Бригадануудай дундаһаа Александр Васильевич Залуцкиин хүтэлбэрилдэг загаһашад эрхим амжалтатай. Эдэнэр мартын 14-нэй үдэр 60 центнер барижа, һарынгаа түсэб дабуулан дүүргэбэ. Нүхэр С. Г. Уваровай бригада хоёрдохи һуурида ябана.

Баргажанай адаг. Республикын загаһанай промышленностиин томохон предприятинуудай нэгэн болохо эндэхи загаһанай комбинадай коллектив кварталайнгаа түсэбые мартын арба нэгэнэй үдэр сум дүүргэһэн тухайгаа мэдээсээ. Эдэнэр шэнэ жэлһээ хойшо 2900 центнер загаһа бариба. Загаһашадай дундаһаа Ф. Г. Афанасьевай бригадынхидай амжалта магтамаар. Эдэнэр Котакель нуур дээрэ агнуури хэхэдээ хоёрхон һарын туршада бүхэли жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэрхёо.

Мүн Кабанскын загаһанай заводой коллектив нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые 140 процент дүүргэбэ. Тэрэшэлэн Урда Байгалай загаһанай заводойхид март һара соо һайн амжалта туйлажа ябана. Эдэнэр кварталай түсэб таба дахин үлүүлэн дүүргэһэн байна. Загаһашадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ К. Л. Кликуновой бригадынхид түрүү һуурида ябана.

Байгалай загаһашад мүльһэн доро агнуури хэхынгээ хажуугаар, зунай үедэ һаатабаригүй олзо бэдэрхын тула судна, катернуудаа заһабарилжа байнхай.

Ив. Артюнин.

КПСС-эй ЦК-да

Мартын 16—18-да КПСС-эй Центральна Комитедтэ союзна республикануудай ниитын гурим сахиха министрнүүдэй, прокурорнуудай, верховно сүүдүүдэй түрүүлэгшэнэрэй хабаадалгатайгаар, союзна республикануудай компартинуудай ЦК-гай, партиин крайкомуудай болон обкомуудай хуули захиргаанай органуудай таһагуудые даагшанарай зүблөөн болобо.

Орон доторoo социалис хуули ёһо болон гурим журам саашадаа бэхижүүлхэ тухай СССР-эй генеральна прокурор нүхэр Р. А. Руденкын элидхэл зүблөөн дээрэ дуулаад зүбшэн хэлсэбэ. СССР-эй Верховно Сүүдэй түрүүлэгшэ нүхэр А. Ф. Горкин сүүдэй органуудай ажал ябуулга тухай мэдээсээ.

Зүблөөндэ хабаадагшад гурим журам эбдэхэ ябадалтай тэмсэлдэ ниитын гурим сахиха органуудай, прокуратурын болон сүүдэй гаргаһан хүсэлэлнүүдые тааруулан хүтэлхэ тушаа, гурим журам сахиха хэрэгтэ ниитын эмхинүүдые, ажалшадай коллективүүдые элсүүлэн хабаадуулха тушаа, хуулиин наһа хүрөөдүй эдиршүүлэй дунда гурим эбдэхэ ябадал үндэһөөрнь һалгааха тушаа, мүнөө ажал хүүлжэ, заһан заларуулха эмхи зургаануудта байһан сүүдлүүлэгшэдые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри һайжаруулха тушаа партийна комитедүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай зүблөөндэ хабаадагшад хэлэбэ.

Энэ зүблөөндэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй болон РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведүүдэй, СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй Президиумэй, партийно-гүрэнэй хиналтын комитедэй, СССР-эй прокуратурын болон Верховно Сүүдэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, хэблэл газетын болон хуули ёһо шэнжэлхэ эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаа.

Зүблөөн дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр Л. И. Брежнев үгэ хэлээ.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ—МАНАЙ ТУГ

Бүхэдэлхэйн профсоюзуудай федерациин гүйсэдхэхэ комитедэй сесси дээрэ В. В. Гришин үгэ хэлээ

СОФИ, мартын 19. (ТАСС). Үсэгэлдэр Бүхэдэлхэйн профсоюзуудай федерациин гүйсэдхэхэ комитедэй 27-дохи сесси дээрэ Луи Сайянай элидхэл зүбшэн хэлсэлгэ эхилээ.

Эгээн түрүүлэн Бүхэдэлхэйн профсоюзуудай федерациин түрүүлэгшын орлогшо, ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ В. В. Гришин үгэ хэлээ. Тиихэдээ хүдэлмэришэн ангиин профсоюзуудай ажал ябуулгануудые нэгэдхэжэ бэхижүүлхэ болон үргэдхэхэ асуудалнууд тухай ВФП гол анхарал хандуулна гэжэ тэмдэглэбэ. Мүнөө сагай уласхоорондын оршон байдал тухай сэгнэлтэ үгэхэдөө, империализмда эсэргүүсэн, бата бэхи эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин үрэ болохо хүсэн түгэлдэр социалис оронуудай хани барисаан гол ехэ хүсэниинь болоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Бүхы дэлхэйн ажалшад болон профсоюзууд национальна болон уласхоорондын талаар ябуулгануудаа нэгэдүүлхэ политика улам үргэнөөр ябуулхадаа нэгэл үг зорилготой байна гэжэ нүхэр Гришин хэлээ. Тэрэнь хадаа тон түрүүн дэлхэйн шэнэ дайниие саража, амгалан тайбан байха гэһэн мүнөө сагай ажаһуудалай тон шухала асуудал болоно бшуу. Газар уһанай арсалдаануудые, мүн хилэ тухай асуудалнуудые шиидхэхэдээ, хүсэ хэрэглэхэһээ арсаха тушаа уласхоорондын хэлсээ баталха гэһэн дурадхалтайгаар совет правительствые толгойлогшо нүхэр Н. С. Хрущевой хари гүрэнүүдэй (правительствануудай) толгойлогшонорто эльгээһэн бэшэг арадууд бүгэдөөрөө халуунаар һайшааба гэжэ нүхэр Гришин тэмдэглэбэ.

Ажалшад болон арадууд империализмын хорото аашанууд тушаа эйхабтар ехэ һэримжэтэй байха зэргэтэй гээд нүхэр Гришин мэдүүлбэ.

Манай ниитын зорилго хадаа империализмда эсэргүүсэн, арадуудай бэеэ даанхай эрхэ сүлөөтэй байхын түлөө, ажалшадай эрхэеэ эдлэхын түлөө, дэлхэйн шэнэ дайнда империалистнуудай бэлдэхэ ябадалда эсэргүүсэхэ тэмсэлдэ профсоюзуудай ажал ябуулгые нэгэдүүлэн, энээнһээ хойшодоо бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ шухала гэбэ.

Бүхэдэлхэйн профсоюзуудай федерацитай болоод байхадаа, уласхоорондын хүдэлмэришэн анги гээшэ бүхы оронуудай ажалшадые болон профсоюзуудые нягтаруулан жагсааха дайшалхы центртэй, эб найрамдалай болон социальна дэбжэлтын түлөө империализмда болон колониализмда эсэргүүсэн, өөһэдынгөө ажаһуудал һайжаруулхын түлөө тэмсэлдэ бата найдамтай түшэг тулгууритай болобо гэжэ хэлээд, нүхэр Гришин дүүргэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө

ХҮДӨӨ АЖАХЫГАА АШАГ ЕХЭТЭЙГЭЭР ХҮГЖӨӨЛГ— МҮНӨӨДЭРЭЙ ДАЙШАЛХЫ ЗОРИЛГО

1964 оной мартын 18-да Улаан-Үдэдэ болоһон республикын партийна эдэбхитэдэй зүблөөн

Хүдөө ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй абаһан түүхэтэ шиидхэбэрине хайшан гэжэ амжалтатайгаар бэелүүлхэб? Ямар аргаар колхоз, совхозуудай экономико эрид бэхижүүлжэ, хүдөө ажахын продуктнуудые Эхэ орондоо элбэг ехээр үгэдэг болохоб? Эдэ асуудалнууд хүдөө ажахыда хүдэлжэ байһан хүн бүхэнэй, илангаяа колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй һүнинин зүүдэн, үдэрэй һанаан боложо байһаниинь мэдээжэ.

Эгээл энэ үедэ хүнүүдэй ухаан сэдьхэлые хүдэлгэжэ байһан асуудалнуудта 1964 оной февралиин 28-да КПСС-эй ЦК-да болоһон партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев үгэ хэлэхэдээ тодорхойгоор, хүн бүхэндэ ойлгосотойгоор харюусаһан байна.

Ажахыгаа зүбөөр эрхилхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин үнэ сэн хямдаруулха, түрүү дүршэлдэ хүнүүдые һургаха, ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, тааруу түлөөһэ тогтоохо, ажал хэжэ ябаһан хүнүүдые материальна талаар урмашуулха, үйлэдбэриин управленинүүдэй, хүдөөгэй үйлэдбэриин парткомуудай, Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министерствын зүгһөө тодорхой һонороор хүтэлбэрилдэг болохо колхоз, совхозуудай ажахын түсэблэлгые эрид һайжаруулха асуудалнуудта республикын партийна эдэбхитэдэй зүблөөн дээрэ гол анхарал хандуулагдаа.

Энэ зүблөөн дээрэ тусхай элидхэл табигдаагүй, харин КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоевой зүблөө нээһэнэй һүүлээр хүнүүд сэхэ үгэ хэлэжэ захалһан байна.

В. И. ТИТОВ
Кабанскын үйлэдбэриин управлениин начальник.

Манай управлениин эрхэ байдалда газараа зүбөөр, аша үрэ ехэтэйгээр ашаглаха гэээшэ шиидхэхы удха шанартай. Энэ зорилгор бидэнэр оньһожоруулагдаһан звенонуудые эмхидхэжэ байнабди. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ горох ургуулха талаар эмхидхэгдэһэн нүхэр Стремяков, Гусев гэгшэдэй звенонууд яһала һайнаар хүдэлжэ гараа. Жэшээнь, нүхэр Стремяковой звено 245 гектарай тус бүриһөө 23 центнер, нүхэр Гусевай—250 гектарай га бүриһөө 19 центнер горох абажа шадаа. Тиихэдээ тэдэнэр эгээн бага гаргаша хэһэн байха юм. Мүнөө эдэнэрэй жэшээгээр 54 звено байгуулагдаа.

Тэрэшэлэн хартаабха ургуулха тусхай звенонууд бүридхэгдэнэ Жэшээнь, Кабанскын совхоздо хартаабха ургуулха звеное Иннокентий Григорьевич Качин даажа абаа. Тэрэнэй звено 220 гектарта хартаабха ургуулха юм. Бүхы хүдэлмэреэ өөһэдынгөө хүсөөр хэхын тулада 5 трактор, хартаабха һуулгаха 2 машина, сеткэтэй борной гэхэ мэтэ зэмсэгүүд үгтэнхэй. Хэрбээ звеногой гэшүүн бүхэн һарадаа 25 халаанда һайн шанартайгаар хүдэлөөд, халаанай даабари дүүргээд байбал, 110 түхэриг салин абаха юм. Хэрбээ түсэбөөр хараалагдаһан ургасаяа абажа шадаа һаа, һара бүриинь салинда 25 процент нэмэгдэжэ түлэгдэхэ. Түсэбһөө үлүү ургаса абаа һаань, тэрэнэйнь үнэ сэнгэй 20 процент нэмэлтэ түлөөһэндэ үгтэхөөр хараалагдана. Мүн запчастьнуудые, горючи алмаа һаа, баһал урмашуулагдаха. Нүхэр Качинай звено мүнөө тарилгада бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэжэ захалаа.

Нёдондо Оймορой совхоздо энэ гуримаар эмхидхэгдэһэн нүхэр Муравьёвой звено гектарай дунда зэргээр 120 центнер хартаабха хуряаһан байха юм.

Саашань нүхэр Титов малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ асуудалда тогтоо. һүүлэй жэлнүүдтэ малай шэмэ ехэ болгохо элдэб олон арга бии болоо гээд тэмдэглэбэ. Искусственна һүн айхабтар ехэ ашатай байһанаа харуулба. Энэ жэлэй эхиһээ хойшо манай ажахынууд 3 мянгаад центнер иимэ һү бэлдээ. Тиигэжэ 600—700 центнер үдхэн һү алмаха арга олдоо бшуу. Иимэ һүөөр эдеэлүүлэгдэһэн тугалнууд һайнаар түлжэнэ. Жэшээнь, Елань тосхондо нүхэр Ануфриева харууһалдаг 35 тугалдаа хэмэл һү уулгажа, март һарада тэдэнээ суудхэдэ дунда зэргээр 981 граммаар нэмээжэ шадаа. Хэмэл һүнэй центнер бүхэниинь 2,5 түхэриг болоно. Тиимэһээ энээнэй аша үрэнь ехэ. Мүнөө үдэртөө 19—20 тонно иимэ һү бэлдэдэг боложо байнабди.

һолоомо хэршэжэ, гидролизно аргаар дрожжо бэлдэжэ, малда эдюулхэдэ баһал һайн байшоо. Эдэ үдэрнүүдтэ тиимэ дрожжо хэхэ 19 түхеэрэлгэ ажахынуудта тодхогдоо.

А. А. БРАТЕНЬКОВ,
Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Забайкалец» колхозой түрүүлэгшэ.

Мал ажалаа, тараан ажалаа аша үрэ ехэтэй болгохын тула үйлэдбэреэ зүбөөр эмхидхэхэ ёһотойбди. Бидэнэр 1959 онһоо фермэ, бригадануудаа томодхожо, тусхай шэглэлтэй болгожо захалаа һэмди. һаалиин 4 гүүртын оронд 3 томо гүүртэ байгуулагдаа. Гахайнуудые бүхыдэнь нэгэ газарта суглуулаа һэмди. Хонид бригада бүхэндэ харууһалагдадаг.

Тиигээд манай колхоз 10 жэлэй түсэб зохёожо, 1970 ондо мяха, һү абалгаяа 4,5 дахин, нооһо 3,5 дахин ехэдхэхээр табигдаа һэн. Тиигэбэл хахалагдадаг газарай 100 га бүридэ 75 центнер эдлүүриин бусад газарай 100 га бүридэ 16 центнер хүртэхөөр мяха абаха болонобди. Энэ зорилгоёо болзорһоонь урид бэелүүлхэ байһандаа мүнөө найданабди.

Илангаяа малда тэжээл бэлэдхэхэ асуудалай шухала байһые анхаралдаа абажа, кукуруза ургуулха тусхай звенонууд байгуулагдаа һэн. Тэдэнэр яһала һайнаар хүдэлнэ. Жэшээнь, нүхэд Носков, Соловьев гэгшэдэй звенонууд нёдондо гектар бүриһөө 200 центнер кукурузын ногоо ургуулжа шадаа. Мүнөө кукурузашадай 9 звено байгуулагданхай. Поли дээрэ жэлһээ жэлдэ наг шэбхэ ехэ гаргагдана. Хэрбээ урда жэлнүүдтэ 10—15 мянган тонно хэрэглэгдэдэг байбал, энэ жэлдэ 20 мянган тоннодо хүргэгдэхэ. һүүлэй мэдээгээр 13 мянган тонно шэбхэ зөөгдэнхэй. Тэрэшэлэн хартаабха, сахарай свёкло ургуулха звенонууд бии.

Тараанай бүртаг үбһэ самолёдоор хоро сасажа усадхахада айхабтар туһатай байна. Нёдондо 1745 гектарта тэрэниие хэрэглэжэ, га бүриһөө 3 центнер таряа нэмэжэ абтаа гэхэ гү, али бүхыдөө 25 мянган түхэриг сэбэр олзо оруулаабди. Энэ жэлдэ 2 мянган гектарта тэрэ хэрэглэгдэхэ. Хабарай, намарай паар дээрэ шэбхэ-шоройн компост гаргагдаха.

Малайнгаа шэмэ дээшэлүүлхын тула хэмэл һү, карбамид, хотын шүүһэ, минеральна брикедүүдые хэрэглэнэбди. Эдэ бүгэдын ашаар малай үбэлжэлгэ эмхитэйгээр үнгэржэ байна. Гүрэндэ һү худалдаха кварталай түсэб мартын 15-да дүүргэгдээ, мяха, үндэгэ худалдалга мартын 25 багта бэелүүлэгдэхэ.

Манай управлениин, мүн республикын хүтэлбэрилхы зургаанууд нютагай эрхэ байдалые анхаралдаа абангүй, энэ тэрэ ургамалнуудые тарихые манда баадхадаг байна. Жэшээнь, манай колхоздо хабар хахалаад тариһан газарай гектар бүриһөө 1962 ондо шэниисэ 7,4 центнер, обёос 12,3 центнер абтаһан. Иимэ ушар жэл бүри үзэгдэдэг. Тиимэшье һаань, маанадые обёос бага тарихые дурадхана. Эгээл иимэ буруу хүтэлбэри тухай нүхэр Н. С. Хрущев тон зүб шүүмжэлһэн байна. Саашадаа хүдөө ажахын продуктнуудые абаха түсэб зохёоходоо, мүн ажахынуудай хүдэлмэриие сэгнэхэдээ элэлдэг газарайнь шанар хараада абалсаха хэрэгтэй гэжэ һананаб.

Бэлэдхэлэй эмхи зургаанууд колхозуудһаа худалдан абаха продукциингаа түлөө аванс саг соонь үгэдэггүй, овощ болзортонь абажа үгэнгүй тулядаг. Энээниие саашадаа тэсэхээр бэнэ.

Шэнэ, түрүү юумэнүүдые манай эндэ тааараха гү, али үгы гү гэжэ һайса шэнжэлэнгүйгөөр ажахынуудта дурадхадаг муу заншалтайбди. Хойшодоо республикын Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министерство туршалга-үйлэдбэрилгын ажахыдаа шэнэ юумые шэнжэлжэ үзөөд, аша үрыень хараад, ажахынуудта дурадхаха хэрэгтэй гэжэ һананаб.

П. Н. ИВАНОВ,
Хяагтын үйлэдбэриин управлениин начальник.

Ажахы дотороо тусхай шэглэлтэй томо фермэ, бригадануудые эмхидхэхэ асуудал шухала. Мүнөө иимэ бригада, фермэнүүд байгуулагдана. Жэшээнь, Сэлэнгын совхоздо мелиоратор нүхэр Гусевай хүтэлбэрилдэг бригадада гурбан звено ородог. Тэдэнэртэ 2125 гектар уһалагдадаг тараалан, сабшалан даалгагданхай. Тэдэнэр кукуруза, горох, сабшалан ургуулха зорилготой.

Хүдэриин совхоздо ажалладаг нүхэр Гонсоруновай звеногой ургууһан кукурузын өөрынь үнэ сэн хямда байдаг. Мүнөө управлениин ажахынуудта кукуруза ургуулха иимэ 79 звено ажаллана.

Урда жэлнүүдтэ газар уһалха хэрэгтэ анхарал табингүй байжа, ехэхэн хохидолдо ородог һэмди. Мүнөө энээндэ ехэ хүсэн, анхарал табигдана. Загастайн, Жаргалантын, Цагаан-Голой уһалууриин системэнүүд заһагдажа, газар уһалхаар бэлэн. Хүдэридэ ехэ сөөрэм тогтоогдоо. Газар уһалхаар мүнөө 114 звено байгуулагдаа. Саашадаа Алтайда, Бургаастайда тиимэ сөөрэм тогтоохо хэмжээ абаха болонобди.

Хүдөөдэ барилга хэхэ хүдэлмэри муугаар түсэблэгдэнэ, барилгануудай проект нютагай байдалда зохиногүй. Энэ шухала хэрэг үйлэдбэриин управлениин мэдэлһээ гарашанхай.

Республикын зүблөөнүүд дээрэ манай хэһэн шүүмжэлэлээр хэмжээ абтанагүй. Жэшээнь, республикын автомобильна транспортын, шоссе харгын управлени Ново-Селенгинскһээ урагша харгы барихадаа уһа табиха хоолойнуудые гаргаагүй гэжэ шүүмжэлэгдээ һэн. Тэдэнэр мүнөөшье хүрэтэр алдуугаа заһанагүй. Мүн Харанхы гэжэ газарта фабрика барихадаа тэндэхи уһалууриин системэ гарһаа гаргажархёо. Хойшодоо шэнэ предприятинуудые барихадаа, харгы татахадаа хүдөө ажахыда тойбо татахагүй гэжэ оролдохо хэрэгтэй.

Д. Б. БАДАНОВ,
Загарайн XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Ороһо таряа ехээр ургуулха гээшэ газар тараалан зүбөөр эрхилэлгын гол болоно. Тиимэһээ ороһо таряа ургуулха тусхай 3 тракторно-тараан ажалай бригада эмхидхэгдэнхэй, горохой —2 звено байгуулагдаа. Эдэ бригада, звенонуудта хүнүүдэй ажалай түлөөһэн абтаһан продукциинь зэргээр үгтэнэ. Саашадаа тараалангаа үргэдхэхэ аргатайбди. Илангаяа ой модо, шугы бургааһа сэбэрлэжэ, ехэ газар элдүүрилхэ арга бии. Иимэ арга боломжонууд манай хүршэ хоёр колхоздошье байха. Тиимэһээ модо, бургааһа сэбэрлэхэ хүсэтэ трактор, машинанууд хэрэгтэй.

Манай колхозой үйлэдбэриин 18 бригада ажахын тоосоондо оруулагданхай. Тэдэнэрэй ажалай түлөөһэн абаһан продукциинь зэргээр үгтэнэ. Хонишодой 8 бригадада сабшалан, бэлшээри даалгагданхай. һаалиин 3 бригада, хартаабха, овощ ургуулдаг звенонууд байха.

Үнеэдэйнгээ тоо олошоруулхые оролдонобди. Ерэхэ жэлдэ эбэртэ бодо малай 55 процентнь үнеэд байхаар хараалагдана.

Манай колхоз городто дүтэ байбашье, мүнөө хүрэтэр электрын хүсэ абажа шадаагүй. Энээгээр туһалхые хүсэнэб.

Ц. С. СЕМЕНОВ,
Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхозой түрүүлэгшэ.

Үйлэдбэриин управлениин хүдэлмэрилэгшэд мэргэжэлтэд колхоз, совхозой экономико гүнзэгыгөөр мэдэдэггүй, тиимэһээ халирхайгаар хүтэлбэрилнэ гэжэ Н. С. Хрущев тон зүб шүүмжэлээ. Иимэ байдал манайшье Мухар-Шэбэрэй управлениин зүгһөө үзэгдэдэг.

Колхозуудай үйлэдбэри зүбөөр эмхидхэхэ, продукциин үнэ сэн хямдаруулха талаар управлениинхид оролдолго бага гаргана. Жэшээнь манай колхоздо хонишодой бригаданууд бүхыдөө ажахын тоосоондо орожо, өөһэдөө сабшалангаа һайжаруулдаг, продукциингаа зэргээр түлбэри абадаг.

һаалиин гүүртэнүүдые ахалагша һаалишад ударидадаг. Тэндэ тусхай даагшые байлгахаяа болёобди. Энээнэй эсэстэ һү һаали доошоо ороогүй, харин тэндэхи ажал бүри гуримтай болонхой. Зарим газарта гүүртые даагша һарадаа 100 түхэриг абаад лэ, фермэдээшье ходо ябадаггүй хэбтэдэг ушар бии.

Манай Калиновкын бригада жэлдээ «Путь Ленина» колхозойхиһоо ехэ олзо оруулдаг, хүн зонооршье олон. Илгаань юуб гэхэдэ, манай бригадын хүтэлбэридэ 2 хүн, тэрэ колхоздо 17 хүтэлбэрилэгшэд ажаллана. Юрэдөө, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй тоо үсөөрүүлмээр болоо.

Колхознай жэл бүри таряа талханай һүүл силос болгон даража, ехэ амташаа. Энэ ушарта үлүү гаргаша хэгдэхэгүй болоно. Тиигэбэшье энэ аргые бүгэдын шадабари болгохо гэжэ управлениин хүдэлмэрилэгшэд оролдоногүй.

Городой һүнэй завод фермэ дээгүүр һү суглуулхадаа нэгэшье таһалгаряагүй, тусхай графигаар ябаха байгаад, заримдаа сагаа баримталдаггүй, харюусалгагүйгөөр хандадаг. Тиимэһээ һү гутаадаг, тоһолигыень һайса шалгадаггүй.

Газар уһалалгаар дутагдалнууд олон. Түгэнын уһалууриин системэ барилга 1945 онһоо эхилһэншье һаа, мүнөө хүрэтэр аша үрэеэ харуулаагүй.

Нэмэлтэ түлөөһэн тухай эндэ тон зүб хэлсэгдэнэ. Имагтал аккордно-премиальна түлбэриин гурим хэрэглэжэ, манай колхоз жэл бүри ехэ барилга хэнэ. Хэрбээ барилгаяа сат соонь, һайн шанартайгаар дүүргэбэл, барилгашад 25 процент түлөөһэ дээгүүр абахаар тогтоогдоһон байна бшуу.

һаалишадшье түсэбөө дүүргээд байбал, жэлдээ 120 түхэриг шан абадаг. Тэрэнэй 60 түхэриг һара бүриин түсэб дүүргэһэнэйнь түлөө 5—5 түхэригөөр үгтэдэг. Үлөөшэнь жэлэй түсэбэй бэелүүлэгдэбэл, барюулагдадаг гуримтай.

Мүн хонишодой бригада нооһо абаха түсэбөө дүүргэбэл, 1 центнер бүхэнэйнь түлөө 10 түхэриг шан абадаг.

Ажалай түлөөһые иимээр тогтоогоод байхада колхознигууд ямаршье хашалгүй, бүхы юумэеэ өөһэдөө мэдээд, бодомжолоод хэдэг ха юм. Эндэ бригадиршье хэрэггүй.

Үйлэдбэриин управлениин мэргэжэлтэд колхоз, совхозуудтай холбоо багатай, тиимэһээ ажахын түсэб зохёоходоо алдуу гаргана.

С. Г. ДОВГАНЬ,
Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министрэй орлогшо.

һүүлэй 3—4 жэлэй туршада колхоз, совхозууд трактор, машинануудаар яһала хангагдаһан, бүхыдөө шэнэ түхэлэй техникээр һэлгэгдэһэн байна. Тиигээшье һаа, энэ хабарай тарилгын хүдэлмэри бэрхэтэйхэн байха. Юуб гэхэдэ, паар, намарай паар бага, аяар 750 мянган гектар газар хабартаа хахалагдажа тарилгдахань. Тиимэһээ апрелиин 15-һаа майн 20 хүрэтэр газар хахалдаг трактор бүхэнөөр 385 га тараалан элдүүрилэгдэхэ болоно.

Энэ бэрхэшээлһээ яагаад гарахаб? Нэн түрүүн тракторнуудые бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ, бүлтыень хоёр халаанай тракторнистаар хангаха хэрэгтэй. Теэд мүнөө дээрээ механизаторнууд дуталдана.

Нүгөө талаараа хабарай хүдэлмэриин үедэ трактор, машинын хойноһоо техническэ харууһалга һайжаруулха эрилтэ табигдана. «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделенинүүд бүхы колхоз, совхозуудай техникые харууһалалтадаа абажа шадахагүй байна. Тиимэһээ ажахынууд техническэ харууһалга хэхээр 3—4 хүнһөө бүридэһэн мастер-наладчигуудай бүлэгүүдые хэрэгтэй соонь бии болгохо ушартай. Тэдэнэр сүлөө сагтаа ажалһаа һуларһан сеялкэ гэхэ мэтэ машинануудые заһабарилха аргатай. Тэдэнэрэй ажалай түлөөһые трактор, машинануудай хэр зэргэ ашаглагдажа байһанаар тодорхойлжо тогтоохоор.

Мүнөө хаа хаанагүй оньһожоруулагдаһан звенонууд эмхидхэгдэнэ. Тэдэнэрэй ажалай түлөөһые зүбөөр тодорхойлхо шухала. Мүнөө һаяар эдэ звенонуудай ажалай түлөөһэнэй гурим зохёогдожо, ажахынуудта дурадхагдаха юм.

Малай байра барилгада мүнгэ зөөри ехээр гаргашалагдана. Теэд тэрэ үнэ сэн ехэтэй байра хүсэдөөр ашаглагданагүй. Жэшээнь, Дэрээнэй совхоздо үнеэдэй һайн типовой байра бүтээгдэбэшье, үнеэдынь үдэртөө газаагуур эдеэлүүлэгдэнэ. Миил һүниндөө тэндэ хонодог. Энэ буруу. Омскэ областиинхидай жэшээгээр үнеэдээ уяанда байлгажа, байра дээрэнь оньһон аргаар һаадаг болохо арга хэрэглэмээр.

А. А. БАДИЕВ,
Зэдын хүдөөгэй парткомой секретарь.

Түрүү дүй дүршэлые, эрдэмэй туйлалтануудые ажахыда нэбтэрүүлхэ зорилгоор «Октябрьский» совхоздо түрүү дүршэлэй һургуули эмхидхээ һэмди. Тэндэ нэн түрүүн хэмэл һү шэлбүүһэнэй гурил хэдэг, гидролизно-карбомидна аргаар һолоомо буйлуулдаг, жэжэ малай доро һолоомоор гүнзэгы дэбдихэр хэхэ аргануудые бэелүүлжэ, тэндэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые, мэргэжэлтэдые суглуулжа, тусхай семинар, зүблөө үнгэргөө һэмди. Энэмнай ехэ туһатай байшоо. Ямаршье тогтоол, шиидхэбэри абахаһаа үлүү хүсэтэй байба. Зүгөөр карбамидай дутамаг дээрэһээ энэ дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ аргагүйдэнэбди.

Мүнөө управлениин ажахынуудта үдэртөө 35 тонно хэмэл һүн бэлдэгдэжэ, тэрэнэй 10 тоннонь хурьгадта уулгагдана. Тиигэжэ энэ һүөөр 60 мянган хурьга эдеэлүүлхэ аргатай болообди. Энэмнай үшөөл багадана, саашадаа тэрэниие промышленна аргаар хэдэг болохо хүсэлэнтэйбди.

Ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгохо, колхоз, совхоз дотор томо бригада, фермэнүүдые эмхидхэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Манай управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ (Гэгээтэ), «Мир» колхозууд гахай олоор үсхэбэрилдэг болохо. «Красный Октябрь» колхоз, Ториин совхоз шубуу үсхэбэрилгөөр мэргэжэхэ юм. Тиимэһээ эдэ ажахынуудта гахайн, шубуудай томо, оньһожоруулагдаһан байра түхеэрэгдэхэ гээшэ. Ториин совхоздо шубуунай фабрикын барилгые энэ жэлдэ бүтээбэл һайн бэлэй.

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз тугалнуудаа нэгэ газарта суглуулжа, түргэн зуура түлжүүлдэг болобо. Мүнөө эндэ 300—350 тугал суглуулжа тэжээнэ, хэмэл һү уулгана. Тэжээл буйлуулха тусхай цех эндэ эмхидхэгдэнхэй.

Хони үсхэбэрилгөөр шиидхэхэ асуудалнууд олон. Апрелиин һүүл багаар хони үсхэбэрилгөөр научно-үйлэдбэриин конференци үнгэргэхэмнай. Хонидой үүлтэр һайжаруулха, ехэ хонидые шэлэн абаха талаар ехэ юумэ хэхээр.

Тараалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ зорилгоор 75 звено эмхидхэгдээ, тэрэ тоодо кукурузашадай 45, сахарай свёкло ургуулха—9, луговодуудай —15 звено байгуулагдаа.

Гэхэ зуура уһанай газар һайнаар хэрэглэхэ, тэрэнээ үргэдхэхэ тушаа оролдонобди. Бургалтайда, Цагаатайда сөөрэм барибал, мүн лэ ехэ газар уһалагдаха һэн. Тэрэшэлэн Зэдэ мүрэнэй зүүн эрье талын 30 мянган гектар газар уһалха системэ байгуулха тушаа мэргэжэлтэд шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулһан. Мүнөө тэрэ доро дарагдашанхай. Тэрэниие һэргээхэ саг ерээ гэжэ һанагдана.

Б. Б. ЮМСУНОВ,
Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой директор.

Тугалнуудые нэгэ газарта олоорнь суглуулжа тэжээхэдэ аша үрэтэй гэжэ манайшье совхоз гэршэлнэ. Тиихэдээ 80 тугал хоёр хүндэ даалганабди. Хэмэл һү уулгаад, буйлууһан тэжээл дээрэ байһан тугалнууд 10—12 һаратайдаа 280—300 килограммтай болгогдохоор. Мүнөө Зинаида Литвинцевагай харууһалдаг, 3,5—4 һаратай тугалнууд дунда зэргээр 124 килограмм татана.

Манай совхоз хэмэл һү ноябрь һараһаа бэлдэжэ [...] бүхыдөө 4500 центнер хэһэн. Үдэртөө 50 центнер [...] бэлдэгдэнэ. Тугалнуудайнгаа 7—8 һаратай болоторнь [...] уулгахабди.

Энэ ушарта бүхы һаагдаһан һүнэй 85 процентнь [...] тушаагдана. Хэрбээ бүри элбэгээр хэмэл һү бэлдэдэг [...] һаагдаһан һүнэй 90—92 процентые гүрэндэ худал[...]

Мүнөө үедэ хэмэл һүнэй хэрэглэгдэдэг болоод бай[...] галнуудые үнеэдтэ табижа түлжүүлхэ гэдэгнай буруу[...]на. Энээн тушаа буляалдаһанай хэрэг дүүрээ гэжэ һан[...]

В. И. ДУБРОВСКИЙ,
республикын хүдөө ажа[хын] продуктнуудые үйлэдбэрил[хэ], бэлэдхэхэ министр.

Ажалай эмхидхэл ба түлөөһые гуримшуулха, хүнүүдые материальна талаар урмашуулха асуудалнууд угаа шухала болонхой. Үйлэдбэриин управленинүүд нютаг нютагай эрхэ ба[йдалые] анхаралдаа абажа, карандаашаар һайса тоолоод, мү[н] таараха ажалай түлөөһэ тогтоохо ушартай. Тиихэдэ [ажа]лай нормо ба түлөөһые бүхыдэнь хубилгаха табигданагүй. Нэн түрүүн колхозуудай хүтэлбэрилхы [...]танай, хамһабариин хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһ[э] болгохо, мал ажал, тараан ажалда хүдэлэгшэдтэ нэмэ[лтэ түлө]өһэ тогтоохо тушаа харагдаха болоно.

Нэмэлтэ түлөөһые ганса мүнгөөр бэшэ, мүн таряа та[...]хөөр хараалжа боломоор. Тиин нэмэлтэ түлөөһые һар[а], тал бүхэнэй, жэлэй дүнгөөр тогтооходо зохисотой.

Нэмэлтэ түлөөһые эрхэ бэшэ түсэбөөр хараалагдаһ[ан] туйлаһанаар бэшэ, мүн ажахын хүгжэлтэ баримталж[а], жэлнүүдэй дүн харалсажа тогтоходо болохо гээшэ. Ур[да] нүүдтэ туйлагдаһан шатые дабажа гарагшадта (түсэбөө [...]гүй байгаашье һаань) нэмэлтэ түлөөһэ үгэжэ урмашуул[ха]...

Имагтал ажалай түлөөһэнэй гуримшуулагдаагүй, үйл[...] гаргашын хойноһоо хиналтын һула байһан дээрэһээ ажахынууд гарзатайгаар жэлээ дүүргээ. Совхозуудай хаһ[...]зые шэнжэлэн үзэжэ, энэ жэлдэ тэрэниие дабтахагүйгөө[р] хай хэмжээ абаха шухала.

* * *

Зүблөөн дээрэ, мүн республикын «Сельхозтехника» [...] түрүүлэгшэ **Н. Т. Антоненко**, «Скотооткорм» трестын дир[ектор] орлогшо **А. Н. Шодонов**, Хяагтын үйлэдбэриин упра[вле]... Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Ж. Б. [...]** Онохойн совхозой директор **С. С. Передернин**, Эрхири[...]хозой директор **Б. Н. Нимаев**, Түнхэнэй управлениин [...] совхозой директор **С. С. Автушенко**, газар эсхэмжэл[...] Буряадай экспедициин начальник **А. С. Туркин**, Шэнэ-Б[...] заводой директор **В. Г. Попков** гэгшэд үгэ хэлээ.

һүүлээрнь нүхэр Модогоев дэлгэрэнгы үгэ хэлэжэ, [...] хабаадагшадай урда хэдэ хэдэн шухала эрилтэнүүдые т[...] саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудые тодорхойлһон байна.

А. У. МОДОГОЕВ,
КПСС-эй обкомой нэгэ[дэхи] секретарь.

Ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ехэл эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллаха, миин юрэнхы захяа заабари үгөөд ябахаяа болижо, фермэ, бригаданудай хү[...] зүбөөр эмхидхэхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, прод[укциин] өөрынь үнэ сэн хямдаруулха тушаа бодоло хэмжээ абаха[...]тай.

Эдэ бүгэдые бэелүүлхэдээ хүдөө ажахын мэргэжэлт[эд] шэглэхэ болоно. Мүнөө республика доторнай 1286 хүд[өө ажа]хын мэргэжэлтэд бии гэхэ гү, али колхоз бүхэндэ 7, [...] бүхэндэ 22 мэргэжэлтэ хүртэнэ. Бүхы мэргэжэлтэдэй [...]центнь колхоз, совхозуудта ажаллана. Энэмнай айхаб[тар] хүсэн ха юм.

Тиигэбэшье олохон ажахынуднай барга бүдүүлигээ[р] бэреэ эрхилжэ байһан зандаа. Ажалай бүтээсэ үшөөл б[...] һаар. Жэшээнь, 1 центнер ороһо таряа абахын тула [Мухар-]Шэбэрэй управлениин ажахынуудта 1 час 45 минута г[аргаш]лагдана. Бусад управленинүүдтэ бүри ехэ. Тиин «Эрдэм[...]зой нүхэр Фефеловэй бригадада миил 42 минута., Чел[...] бригадада—50 минута хүртэнэ.

Ажалай эмхидхэлэй, түлөөһэнэй бараг гуримшуул[...] «Эрдэм» совхоздошье абажа үзэхэдэ, дутагдалнууд яһал[а] Жэшээнь, эндэхи Семеновой бригадынхид Фефеловайхи[д...]га таряа ургуулаашье һаа, тэдэнэрһээ ехэ салин абаа. [Тии]жэ Фефеловэй бригадын ургууһан 1 центнер тарянай [...] үнэ сэн 1 түхэриг 27 мүнгэтэ байбал, Семеновой бри[га]дайхи—2 түхэриг 16 мүнгэтэ болоо бшуу.

Мүн хартаабха ургуулгааршье иимэрхүү байдал [...] Хэрбээ Онохойн совхозой суута хартаабхашан нүхэр Ми[...]ва 1 центнер хартаабха ургуулхын тула 2 час 48 мину[та] гашалһан байбал, совхозынь—2 дахин ехэ саг хэрэглэ[...]

Кукурузашадай ажал хаража үзэбэл, баһал тиимэрхү[ү...]шээнь, суута кукурузашад нүхэр Жанаев, Кондратюков[...]дэй ургууһан 1 центнер силосэй 29—30 мүнгэтэ б[...] совхозойхинь—52 мүнгэтэ, управлениинхи—66 мүнгэт[э, ре]публикынхи—81 мүнгэтэ байна бшуу.

Саашань нүхэр Модогоев үйлэдбэриин управленинүү[дэй хү]дэлмэриин дутагдалнуудта тогтоо. Имагтал управлени[...] хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй шадабари багатайгаа[р...]хоз, совхозуудай экономико гүнзэгыгөөр мэдэнгүйгөө[р...]даһанайл эсэстэ олон совхоз, колхозууд ехэ гарзатайгаа[р] дүүргэһэн байна бшуу.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин хүтэлбэрилэгшэд[...]чальнигынь нүхэр Иванов), мэргэжэлтэд ажахынуудайнга[а...]то байдалые мэдэнгүй һууһаар лэ Ноёхоной XX парт[съездын,] Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта энэ үбэлжэлгын үе[дэ...] олоор гарзалууһан байна бшуу. Энэнь Хяагтын совхо[...] хүтэлбэридэ харагдана. Тэдэнэр гахайн мяха ехээр аба[ха...] үүсхэл гаргаһан аад, хэлэһэндээ хүрэжэ шадаагүй. [...] управлениин хүтэлбэрилэгшэдшье зэмэтэй.

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин начальни[гай ор]логшо нүхэр Васильев мал ажалай продуктнуудые ба[...] тусхай даабаритай аад, ажахынуудтаа хэды үнеэдэй һаа[...]жа байһые мэдэхэгүй байшоо. Энэ управлениин конторо[...]гэ оршодог «Коммунизм» колхоз энэ жэлэй нэгэдэхи кв[арталда] да 310 центнер мяха гүрэндэ худалдаха даабаритай аа[д...]нээ дүүргэхэ аргагүй байшоо. Мүн иимэ ушар Бэшүүр[...]хоздо үзэгдэнэ. Теэд управлениин хүтэлбэрилэгшэд эн[...] дүүргүүлхэ хэмжээ уридшалан абаха аргатай байгаад, [...] хээгүй бшуу. Иигэжэ юрэнхыгөөр, халирхайгаар хүтэ[лбэрилхэ] саг үнгэрөө гэжэ тэдэнэр ойлгохо зэргэтэй. Юумэ бү[...] уридшалан бодомжолжо, урдахяа харалсажа хүтэлбэрилх[э...]гэ мүнөө табигдана.

Нүхэр Модогоев мүн хүдөө ажахын түсэблэлгые һайж[аруулха] тушаа хэлээ.



Нарай хурьгадые нэгэшье гарзагүйгөөр томо болгохо гээшэмнай бараг юумэ бэшэ гэжэ малшан бүхэн мэдэдэг. Эндэ хүсэл оролдолгын хажуугаар шадабари, мэргэжэл хэрэгтэй ха юм. Хурьгадай нялха байхадань эхыень алдангүй хүхүүлхэ, бага зэргэ борогжоходонь элдэб зүйлэй тэжээлээр таһалдуулхагүй болоно.

Эгээл иимэ мэргэжэл, шадабаритай хонишодой нэгэниинь Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой (Загарай) 1-дэхи бригадын хонишон Д. А. Аюшеева гэжэ тоолоходо алдуу болохогүй. Дүршэл ехэтэй энэ хонишон даалгагдаһан 360 эхэ хониһоо 349 хурьга абаад, нэгэшье хороолтогүйгөөр түлжүүлнэ. **Зураг дээрэ: Д. Аюшеева** хурьгадаа эдеэлүүлжэ байна.

А. КУРТИГАЙ фото.

һайн эхи табигдаа

(Кварталай түсэбһөө гадуур 150 центнер һүн тушаагдахань)

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Урда жэлнүүдтэ Бахалайтын фермэ һү һаалгаар совхоз, үйлэдбэриин управлени доторшье ехэ гээгдэнги гэжэ тоотой һэн. Харин нёдондо жэлһээ тус фермэдэ эдэбхитэй, шударгы бэрхэ эмхидхэлшэ, коммунист Ц. Б. Санжижапов даагшаар томилогдоо һэн. Залуу хүтэлбэрилэгшэ нэн түрүүн зоноо таараха таарахаар газартань зүбөөр эмхидхэн табижа, эдэбхитэй шударгы коммунист, комсомолшуудые элсүүлэн, партийна болон комсомолой группануудые бии болгоо. Тэдэнэй хүсөөр һаалишад, малшад, тугалшадай дунда социалис мүрысөө һайнаар эмхидхэжэ шадаа.

Мүн зоотехник М. Маханчеева баһал ехэхэн ажал бүтээнэ. Илангаяа фермынхид эрдэм ухаанай болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые ажалдаа үргэнөөр нэбтэрүүлхын тула ехэ оролдолго гаргана. Эндэхид Хориингоо үйлэдбэриин управлени соо эгээн түрүүлэн, малда бүдүүн тэжээл һайнаар буйлуулжа эдюулхэ хүдэлмэри эмхидхээ. Гадна тугалнуудта искусственнэ аргаар буйлууһан һүн тэжээл эдюулдэг болоо. Тэрэшэлэн малай үүлтэр һайжаруулха, үнеэдээ хаһа сагтань искусственна аргаар зүбөөр урэжүүлхэ талаар ехэ юумэ хэнэ. Тиигэжэ нёдондо бүхы үнеэдээ жэлэй таарамжатай сагта түрүүлһэн, һүшье ехэ һааһан байна.

Эдэ бүгэдын ашаар ажалайнь үрэ дүншье хараа байса дээшэлжэ эхилээ. Жэшээлхэдэ, байгша оной үнгэрһэн хоёр һара соо хамта 441 центнер һү һаажа, жэлэй нэгэдэхи кварталай түсэб болзорһоонь урид дүүргээ.

— һаалишаднай туйлаһа[н ами]жалтаяа улам арьбадхаха [...] лайнгаа энэ эршэ хүсые [...]шье һуладхахагүй, жэлэй [нэгэ]дохи, гурбадахи, дүрбэдэхи [квар]талда һү улам ехээр һаахы[н тү]лөө тэмсэхэ юм. Партиин [ЦК-гай] февралиин Пленумэй шиид[хэбэ]ринүүдые бэелүүлхэ хэрэгт[э ху]битаяа оруулалсан, март [...] барагдатар хоёрдохи квар[талай] түсэбтэ оруулхаар үшөө 1[...] 170 центнер һү һаажа [туша]хабди, — гэжэ фермые [...] нүхэр Санжижапов мэдүү[лнэ].

Эдэ үдэрнүүдтэ фермын [...] һаалишад нүхэд Цыренды[...] Цыдыпова, Санданова боло[н ...]сад суудхэдээ үнеэн [бүри...] хахад пүүд хүрэтэр һү [һаажа...]

З. ЛУБСАН[...]

БУРЯАД ҮНЭН 2-дохи нюур. 1964 оной мартын 21.

Ородой агууехэ композитор

М. П. Мусоргскиин түрэhөөр

125 жэлэй ойдо

ОРОД ОРОНДО ТҮРЭҺЭН ЭРХЭТЭН

...ский ута наhа наhалаагүй, ... 42 хүрэhэн байгаа. «Бүү... ...тойтой залуу хүбүүн гээшэб» ... тэрэ өөрыгөө нэрлэдэг hэн. ... оюун бэлигтэнэй ажа... гээшэ тэрэнэй бүтээhэн зо... ...порhоо сэгнэгдэдэг байна ха ... Тэрэ талаарнь хараха болоо ... Мусоргскиин ажаябадал маа... ...айхабтар ехэ удхатай боло... Оюун бэлигтэнэй ухаан бодол ... хүн зондо туhа хүргэхэ бай... ...шалтагдана. Тиин Мусоргский ...зоритжуулhан үзэл сурталынь ...үеын түрүү зэргын үзэл сур... ...онхой.

...ад зондо туhа хэхээр бүхы ...оролсола... Юрэдөөл бү мэхэлэ ...нь хэлэ... Искусство гээшэ ...минай хэрэг бэшэ, харин ...онтой хөөрэлдэхэ арга зэмсэг ...—гэжэ хэлэдэгээ композитор ... бүхы ажаябадалаараа гэр... хаpуулаа hэн.

...душан хоёртойдоо сэрэгэй ...аль соо наhа барахаяа байба. ...ухарынь тэрэниие минии да... ...ябадаг солдат юм гэжэ тэн... ...уулаа hэн. Мусоргскида оро... ...ье, hамга бүлэшье гэжэ бай... Тиимэhээ тэрээндэ үхэхэ ...хэбтэхэ газаршье олдохогүй ... Гэхэ зуура энэмнай үг ...араа дворян, hургуулияараа — ...офицер байгаа бшуу. Тэрэ ...дутаха ядахые мэдэнгүй, ута ...hалжа удаан жаргаха арга... ...hан. Теэд өөртөө тад ондоо ...шалажэ абаад, ажал хэхэ ... бэрхэ харгыгаар зорижо ...ябаа.

...оргскиин үетэн поэт Некрасов ...агта иигэжэ бэшэбэ:

...эг бадаг зохёогоогүйшье hаа,
...юрэдөө, эрхэтэн байха зэргэтэйш.

...мэ Эрхэтэн байха гэhэн үүр... ...га хадаа Мусоргскида эгээн ..., эгээн шухала юумэ заажа, ... үгөө. «Арад зоноо харуулха ... хүрэнэ: нойр дундаашье ... харанаб, эдеэлжэшье ... тэдээн тухай бо... үзэнэб, үндашье ууха... тэдэнэр нюдэндэм харагда... ...нги болоно. Тиихэдээ арад ...илгаран, бүхыдөө тобойжо, ... бэеэрэа харагдана»—гэжэ ...итор ородой агууехэ уран зу... Илья Репиндэ эльгээhэн бэ... ...огоо хэлэнэ. Ородой искус... ...урагшань дабшуулан зүдхэхэ гурбан зэргэшээ моридой гол дундахинь Репин, хажуу талынь зэргэшээ хоёр морид скульптор Марк Антокольский бидэ хоёр болоно гээшэбди гэжэ хэлэдэг бэлэй.

Композитор оперонуудые бэшэхэдээ, ородой түүхэ домогой эгээл хатуу шанга сагуудые түүжэ абаhан байха юм.

...Улаан талмай. Москвагай голто зүрхэн. Василий Блаженнын үндэр ехэ сүмэ. Тэрэнэй гэшхүүр өөдэ эзэн хаан бурханда мүргэхөө гаража ябана. Тэндэ хахархай удархай убсаhатай хүнүүд хаа хаанаhанаань тойрожо, үбдэг дээрээ hэхэрэн, зүдэрүү ёрбогор яhан гарнуудаа hарбайгаад, мүлхинэ, ёолоно, эринэ, гүйнэ. Тиихэдээ эдихэ хилээмэ үгыт, үлэн хооhон зондо хилээмэ хүртээгыт!»—гэлдэнэ. Энэ хадаа «Борис Годунов» гэhэн Мусоргскиин опероhоо абтаhан сценэ.

Баhа нүгөөдэ нэгэ сценэ хараад үзэе: ойн соорхой. Үйдаhан гашуудаhандаа, уур сухалаа хүрэhэндөө ухаа мэдээгээ алдаhан, hогтуу галзуу хара мянган хүнүүд. Тэдэнэр эдихэ хилээмэ гуйжа hүгэдэнэ бэшэ. Эдэмнай өөhэдынгөө шадал хүсые харуулжа хүхинэ, баясана «эдир залуугай хаба шадалнай эршэдэн дэлгэрээ хаана яанагүй» — гээд олоороо дуулалдана.

Иигэжэ ородой хүгжэмэй соёл культурын түүхэ дотор анха түрүүшынхеэ эзэн хаанай театрай сценэ дээрэ арад зон үнэн бэеэрээ гаража ерээ hэн. Тэрэмнай хашалан зоболон үзэжэ, уур сухалаа хүрэhэн, эрхэтэй сүлөөтэй болохые хүсэhэн ород арад ха юм. Тиигээд тэдэниие эгээн түрүүлэн Мусоргский сценэ дээрэ гаргаа.

«Бүгэдөөрөө нэгэн үзэл суртал баримталжа, зоригоо бадарhан агууехэ хүнүүд болохо—арад зоноо ойлгохо байнаб» гэжэ хэлэдэг hэн.

«Хованщина» гэжэ оперо соо Россин нэгэн адли хуби заяатай байhаараа олон ондоо хүнүүдые холбоhон байха юм. Эдэмнай өөhэдынгөө газар дээрэhээ намнагдаhан, үлэн хооhоор байжа зэрлигшэhэн, буhалгаа хэхээр бэлэн таряашад байгаа бшуу (Тэдэнэр хожомынь Пугачевто ошохо юм). Тэдэнтэй зэргэлээд сэрэгшэд жагсанхай. hахал hамбайдаа дарагдаhан тэдэнэр хүнүүдые хюдахаар бэлэн хүдэр бэетэй, хүсэ ехэтэй аад, үймэр ухаатай. Үнэнтэ зүбөө хаанаhаа олохо юм? Хуушаран үмхирөөд hүнэжэ байгаа Русиин түлөө гал дүлэн соо амидыгаар бэеэ шатаажа байhан мухар hүзэгтэн, алууршад...

Мусоргскиин зохёоhон арадай драманууд соо улад зоной болон ганса нэгэ хүнэй ажаябадалай хуби заяан таhаршагүйгөөр ниилэн холбогдонхой.

Оюун бэлигтэ композитор—драматург байhан тэрэ хүн түүхэ домогой гүн зузааниие уудалан гаргаад, зохёон найруулгын хяhа соо үнэн худал хоёрые хайлуулан, тэдэниие хүсэн түгэлдэр хүгжэмтэ образууд болгодог байгаа.

Мусоргский олон янзын зохёол бэшэдэг бэлэй. Тэдэнэй дунда «Гэрлэлгэ» болон «Сорочинско яармаг» гэжэ шог зугаата оперонууд ехэл hонин байдаг.

Тиихэдэ тэрэнэй романснууд тус бүридөө ами амяараа удха найруулга түгэлдэр зохёол болоно. Ородой искусствын түүхэдэ Мусоргский оюун бэлигтэ новатор боложо оронхой. Тэрэ хадаа ород арадай дуугаралсадаг үгэ хүүр хэрэглээ. Тиихэдээ тэрэнь тобшохон аад, тодо хурса байха юм.

Тэрэнэй зохёоhон хүгжэм мүнөөшье манда улам гүнзэгы удхатай юумэ дэлгээн харуулhаар. Мусоргскиин бэшэhэн оперонууд Москвагай, Лондоной, Римэй, Парижай театрнууд соо ханхинан зэдэлнэ. Ородой ехэ ехэ дуушад Мусоргскиин оперонуудта наадахадаа, өөhэдынгөө бэлиг шадабариин дээдэ шатада гараха гэжэ оролдодог байгаа. Жэшээлхэдэ, Шаляпин «Борис Годунов» гэжэ оперо соо хаан Борисой, домогшо Пименэй, hахилтай Барлаамай—эдэ гурбан бүдүүн хоолойгоор дуулагдаха дуунуудые нэгэ үдэшэлэн хүү дуулажа гараhан юм.

Бүри hаяхан Ехэ театрай дуушан Иван Петров Борис хаанай ролиие наадажа, парижынхидай hанаа сэдьхэл буляаhан байха юм. Алдарта совет дуушан Иван Козловскиин дууладаг дуунууд соо Юродивын роль эрхим hайнинь гэжэ тоологдоно. Мусоргскиий мүн бэшэ бэшэ композиторнуудай, тиихэдээ гансашье ородой бэшэ, мүн хариин гүрэнэй композиторнуудай зохёолнууд соо оролсожо үргэлжэлhөөр.

Франциин алдаршаhан хүгжэмшэд Дебюсси, Равель гэгшэдэй тэрээндэ али тухай ехэ инагаар хандадаг байhыень hануулбал, ойлгосотой болохо бээзэ. Мусоргскиин бэшэhэн «Выставкэhээ абтаhан зураг» гэhэн зохёолые Равелиин шэнэлэн бэшэhэниие гэршэлэн харуулна. Тиихэдээ Франциин хүгжэмшэн ородой композиторай национальна онсо илгаае болон зан абариие ехэ бэрхээр ойлгожо абаhан байха юм.

Маяковскиин бэшэhэн шүлэгтэ таарууджа, совет композитор Георгий Свиридовэй бэшэhэн «Патетическэ ораториие» мүнөө шагнажа байхадаа, тэрээн соо Мусоргскиин hүр жабхаланта аялгые танижа абана бэшэ аалди? Баhа, Дмитрий Шостаковичой зохёоhон «Катерина Измайлова» яагааб?

«Илажа гараад, хүн зондо хани барисаанай болон инаг илдамай шэнэ үгэ хүүр хэлэхэ, тиихэдээ дарyy зантай хүгжэмшэ болобошье hаа, искусствада сэхэ сэбэр ухаан бодол оруулхын түлөө тэмсэгшын ородой ууҗам үргэн тала дайдаар зэдэлhэн үнэн үгэ хэлэхээ hанаhан» тэрэ хүнэй халуун абьяас Шостаковичой зохёол дотор дуулдана бэшэ аал?

Светлана ВИНОГРАДОВА,
хүгжэм шэнжэлэгшэ. (АПН).



Модест Петрович Мусоргский.

Сибирь болон Буряадтахи хэблэлэй түрүүшын станок

Сибирьтэ хэблэлэй түрүүшын станок 1789 ондо асарагдажа тодхогдоhон байгаа.

Сибириин түрүүшын типографи тэрэ үеын Сибириин ниислэл—Тобольск хотодо нээгдэhэн байха юм. Тэрэ типографи дурсагдаhан городой наймаашан Василий Корнильевай мэдэлэй байhан. Тэрэнэй эзэмдэлгын саарhанай фабрика Тобольск шадар байhан байгаа. XVIII зуун жэлэй эсэс багта Тобольскдо хэблэгдэhэн бүхы ном, журнал Корнильевай фабрикын бэлдэhэн саарhан дээрэ барлагдадаг байба.

Василий Корнильевай мэдэлэй Тобольскын типографида «Училище любви» гэжэ английскэ повесть француз хэлэн дээрэhээ оршуулагдан, ород хэлэн дээрэ анха түрүүн хэблэгдэhэн байна. Тэрэ номые типографиин эзэн В. Корнильев гаргуулаа. Ородой элитэ уран зохёолшын түрэл Панкратий Платонович Сумароков гэгшэ тэрэ ном оршуулаа.

Сибириин хэблэлэй түрүүшын станогой барлан гаргаhан анханай повесть тон түргэн тараагдаhан байна. 1791 ондо тэрэ ном хоёрдохёо хэблэгдэhэн байна.

1879-дэхи он—Сибирьтэ үе үе болоод хэблэгдэдэг журналай гаралгын түрүүшын жэл. Тэрэ жэлдэ «Иртыш, превращающийся в Ипокрену» гэжэ нэрэтэй журнал Тобольскдо хэблэгдэжэ эхилhэн юм. «Ипокрен» гээшые эртэ урдын грек зон: тэрэнэй уhа ууhан хүн уран зохёолшо болодог гайхамшаг шанартай булаг гэжэ тоолодог байhан. Журналай гаралга Сибириин арад зониие гэгээрэл болбосоролтой болгохо, поэзидэ, уран үгэдэ хамааруулха ябадалда ехэ нүлөөтэй байhан. Тэрэ журнал мүн лэ Василий Корнильевай типографида хэблэгдээ. Журналые Тобольскын арадай главна училищиин багшанар гаргадаг байгаа. Журналай хуудаhануyд дээгүүр дээрэ дурсагдаhан П. П. Сумароковой зохёолнууд хододоо хэблэгдэдэг байба. Тэрэшэлэн Тобольскын училищиин багшанар, мүн тэндэ хүмүүжүүлэгдэгшэд өөhэдынгөө литературна дүй дүршэл тухайгаа журналда толилдог байhан.

* * *

Тобольскын типографиhаа хожомшог Байгалай үмэнэдэхи түрүүшын типографи Хяагта хотодо нээгдэhэн юм. Тэрэ типографи 1860 ондо Хяагтада ажаhуугшад А. М. Лушников, Н. М. Игумнов гэгшэдэй зөөреэр байгуулагдаhан байна.

1862 ондо Байгалай үмэнэдэхи энэ түрүүшын типографида «Кяхтинский листок» гэжэ газетэ хэблэгдэжэ эхилhэн байна. Тус газетэ гаргалгада декабрист Михаил Александрович Бестужев хабаадалсаhан байха юм.

Мих. Спентор.



...гтын совхозой № 2-дохи отделениин түрүү hаалишад Алек... Мостовская, Мария Карнопольцева, Евдокия Ибрагимова ... үдэртөө үнеэн бүриhөө 7—8 литр хүрэтэр hү hаана. ...Г ДЭЭРЭ (зүүн гарhаа): hаалишад А. Мостовская, М. ...польцева, Е. Ибрагимова. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

РЕПОРТАЖ

НАРҺАТА—ЯРУУНЫН ЗҮРХЭН

Ужам даа Яруна. Уhааршье баян даа. «АН-2»-гай кабина сооhоо доошоо харахада, тоборюулгануyд мэтэ жэжэхэнүүд нуурнуудаар сэлгеэ талань соолууланхай. Теэд тээ саашаа болоходоо— суута гурбан Яруна сээжэеэ сэлижэ, агаар нойтоор амилаад, ногоон хүхэ уhаниинь дэлhэн долгиёо собхоруулан, хүүен хааян угтадаг. Тэрэнэйл эрьедэ Нарhата, дүүрэн нэрээрнь хэлэхэ болоо hаа, Нарhата-нуур тосхон оршодог. Үйлсэнүүдынь шугам мэтэ зурылдан, эрьеын шара элhэ туласа hүнанхай. Үбэлшье ябахада— үнөөхил зандаа юм Нарhата. Хуушанай ойро, наанашье гансаш нарhагүй Нарhата хосхон... .

— 4200 хүн тосхондомнай ажаhуудаг юм,—гэжэ Нарhатын сомоной Совэдэй түрүүлэгшэ Степан Иннокентьевич Уваров—дунда зэргын бэетэй, саб гэжэ hууhан хара кительтэй, хүниие шарайшалдаг харасатай, үдхэн хара үhэтэй хүн омогорхонгёор хөөрэнэ.— Арбан долоон үйлсэ тоологдодог. Манайдаш Гагаринайш үйлсэ байха. Манай Нарhатаар ябахадаа И. Василенкын нэрэмжэтэ үйлсэ гэhэн гаршаг обёороогүй гүт? Обёороо хадаал болоот. Тэрэтнай манай эндэхи хүн, мэдээжэ партизан байhан юм. Нютагтаа наhа бараа.

Үнэхөөрөөшье, бүхэли үдэрөөрөө Нарhатын үйлсэнүүдые хэмжэжэ барахагүйш. Арбан долоон үйлсэ гээшэмнай гайтай даа. Тиибэшье hаань, зарим үйлсэнүүдээрнь ябабабди.

Культурын байшан соо оробобди.

— Халаг, нэгэ хэды хоног урда ерэхэ hэм бэзэт,—гэжэ тус байшангай директор Фаина Владимировна Оглова угтаба.—Культурымнай байшангай дэргэдэхи суута дуушад—Черепановтанай ород арадай дуунуудые гүйсэдхэхынь шагнаха байгаат. Мария Федоровна Марк Тихонович хоёр бии ааб даа, теэд басагадынь үбэлэйнгөө амаралтада ерэhэн аад бусашоо. Хоёрынь Улаан-Үдын хүгжэмэй училищида hурадаг юм.

Фаина Владимировна дэмышье иигэжэ хэлээгүй. Черепановтанай бүлын байгуулhан дуушадай октет бүхы буряад орон соогоо мэдээжэ, аймагай, республикын харалгануудта саг үргэлжэ түрүү hууринуудые эзэлдэг. hаяхана энэ гайхалтай дууша бүлэ тухай «Советская Россия» газетэ бэшээ hэн.

Газетэhээ шуулагдажа абаhан тэбхэрхэн статья ямар нэгэн үнэтэ дарамал мэтээр Фаина Владимировна харуулна.

«Радуга» кинотеатр Культурын байшан хоёрhоо хойшоо жэгдээр зурыhан залуухануудшье hаа, үндэр сагаахан хүhадай хажуугаар ябаhаар, нуурай эрье ерэбэбди. Сэнхир хүхэ нуурай шэл шэнги нюруу сэлмэг үдэрэй наранда гэрэл мэтэ ялалзана. Аяар саана, нюдэнэй үзүүртэ бишыханууд, шатарай хүбүүдэй шэнээн, хараханууд юумэнүүд обогошолдоно. Магад тэндэ мал уhалха соолго сооложо байна гээшэ гү даа гэжэ тухайлаад, хажууда байhан Нарhатын совхозой хүдэлмэришэн Ким Цыдыповтэ hаналаа хэлэхэдэм, энеэд гээд:

—Соолгошье соолоо гээшэш зүб, теэд юун малаа уhалхаа hанаха hэм. Тэдэш загаhашад гээшэл...

Удангүй хүнгэн машинаар ялалзан байгаа мүльhэн дээгүүр нарантай урилдан ябажа гүйлгэлдэhээр, тугаарай хүнүүдэй обоорон байhан газар хүрэжэ ерэбэбди. hонин гээшэнь—мүльhэн дороhоо гүльмээе татажал татажал байна.

—Энэл даа суута Яруунымнай ялааганануyд,—гэжэ бригадирынь брезент субаяа сэлижэрхинхэй энеэнэ.

Эндэхи загаhанай завод 2850 мянган центнер мүльhэн дороhоо баригдаhан загаhа болбосоруулха түсэбтэй аад, 3127 центнертэ хүрөөд байба.

Холын отарануудаар бүхэли үдэртөө гүйлгэлгөөд, үдэшэниинь Нарhата бусажа ерэхэдэмнай:

—Мүнөө үдэшэ Культурын байшан соо арадай соёлой университедэй түрүүшын хэшээл болохонь, бу гээгдэгты,—гэhэн урихан эхэнэр хоолой гостиницымнай таhалгын хаана үлгөөтэй хуушаржа hандаршаhан тэбхэрхэн хайрсаг сооhоо сонностожо байба. Иигэжэ байхадань амаралтай аал?

«Ажаhуухадамнай, урагшаа дабшахадамнай дуун туhална»—гэhэн темээр hонирхолтой лекци шагнабабди. hүүлдэнь шэнэ университедэйнгээ тушаалта нюурнуудые hунгалга эхилбэ.

Ректорээр hунгагдаhан Анна Цыденжаповна Цыбикова:

—Ажалаа түсэбэй ёhоор, шадаал hаа, hонёор үнгэргэхые оролдохобди,—гэжэ мэдүүлбэ.

...Тээ мэндэ хэблэгдэн гараhан. Д. Хилтухин М. Криченивкер хоёрой «Баатаршалгын замаар...» гэжэ ном уншахадаа, Иван Максимович Трофимовай хэhэн габьяагаар ехэтэ hонирхоhон хүм. Гадна тэрэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн нүхэрнай түрэл Нарhата тосхондоо мүнөөшье ажаhууhаар гэжэ мэдэхэ болоо бэлэйб.

Шэнэ, урагшаа сонхотой гэр соо Иван Максимовичтай удаан ярилдаабди. Дайшалхы замаа дурдан хөөрөө hааб даа.

—Бэе тиимэшье hайн бэшэ даа. Наhан ошоо. Тиибэшье hаань гүрэмнай, түрэл партимнай туhалдаг,—гэнэ.—Өөрөөшье шадал соогоо туhа хүргэхэ аргаараа болодогби. Армида ошохо хүбүүдэй үдэшэлгэндэ үгэ хэлэдэг зашалтайб.

—Одоол тиигэнгүй яахабта. Танай хахасалагын халуун үгэ, урмашуулгын уряа хэлээгүйдэ бэшэ хэн хэлэлтэйб,—гэхэдэмнай:

—Манай Нарhатада гансал Советскэ Союзай Герой бии гэжэ hанана гүш? Ши Нарhатыемнай мэдэнэгүй гээшэш. Үшөө нэгэ энэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэhэг хүн байха—Иван Михайлович Котов. Совхозой гахайн фермэдэ ажалладаг,—гэжэ тулгаба.

Ужам байна даа. Нарhата, угаа ужам. Эмхи зургаануудыншье олон даа. Хоёр совхоз—Нарhатын, «Улаан-туяа». Мүн СМУ ДЭУ, КСМ гэжэ бии. Эдэ нэрэнүүдыншье тайлбарилхань хүшэр, Аяар юhэн магазин, городойхиhоо дутуугүй хоол баридаг газар. Оёдолой, сабхиин мастерскойнууд.

Тэдэл арбан долоон үйлсын нэгэндэ ябатараа хуушанайнгаа танилтай—инженер-механик Ананий Мангатаевтай уулзашоод, ехэтэ гайхабаб.

—Ши хаанаhаа эндэ ерэбэш?

гэжэ асуухада:

—Юун хаанаhаа гэжэ? Бишни эндэ хүдэлдэг хүн ха юбиб. Сүлөөтэй hааш, ошожо харая.

Удангүй бидэ Нарhатын механизациин хоёр училищиин нэгэндэ ерэнхэй, түрүүшынхеэ дүүргэн гарахаяа байгаа hурагшадайнь трактор, комбайн тухай асуудалда харюусахыень шагнажа hуубабди. Комиссиин гэшүүд миhэрэлдэнэ: энэшье ойлгосотой, юуб гэхэдэ, бүхы hурагшадынь—Яруунын талаар ерээдүйдэ түмэр хүлэгүүдые жолоодохо хүнүүд—эрхим hайн бэлэдхэлтэй байhанаа харуулаа бшуу.

Үшөө 127 механизаторнууд — Нарhатын училищиин «дальбараанууд» энэ хабарай ургасын ехэ тэмсэлдэ далижаха байhандань hэжэг түрэнэгүйбди.

Ажалша бэрхэ, арюун сэдьхэлтэй зон ажаhуудаг юм даа Нарhатада!

Мүнөө Яруунын үйлэдбэриин управлениин тогтоогдоод байхада, эндэ болоhон уулзалга ухаанhаам гаранагүй.

Нарhата, Нарhата, хуушан Яруунын зүрхэн, шэнэ үйлэдбэриин управлениин түб, баяртай!

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

...адай АССР-эй Верховно Со... Президиум 1964 оной мартын ... гараhан Указаараа СССР-эй ...но Соведэй Президиумэй үмэ... олон хүүгэдтэй 188 эхэнүүдые ... алдар» гэжэ орденоор болон ... медаль» гэжэ медаляар шаг... байна. Тэдэниие аймаг аймаа... абажа харахада иимэ:

...хар-Шэбэртэ—72 хүн, Баргаа... —19 хүн, Зэдэдэ—29 хүн, ...ада—11 хүн, Улаан-Үдэдэ— ..., Хяагтада—18 хүн, Хойто... ...да—1 хүн, Улаан-Үдын Со... райондо—1 хүн, Октябрьска... ...до—3 хүн.

...гнагшадай дунда: Мухар-Шэ... аймагай «Дружба» колхозой гэшүүн Игнатьева Февронья Федоровна, Улаан-Үдын аймагай Бүхэн станциин хүдэлмэришэн Кожевникова Агния Павловна, Захаминай аймагай Хужар тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Цыренова Цыбан Дымбрыловна «Эхын алдар» гэжэ нэгэдэхи шатын орденуудаар шагнагдаа.

«Эхын алдар» гэжэ хоёрдохи шатын орденоор шагнагдагшад: Мухар-Шэбэрэй аймагай Гашей нютагай гэрэй эзэн эхэнэр Прасковья Прокопьевна Антонова, мүн аймагай Суулга тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Мункуева Цылма, Улаан-Үдын аймагай Ивалга тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Анастасия Антоновна Малютина, Хяагтын аймагай «Дружба» колхозой гэшүүн Санжицу Очировна Гармаева болон бусад:

«Эхын алдар» гэжэ гурбадахи шатын орденоор олон хүүгэдтэй 32 эхэнүүд шагнагдаа. Тэдэнэй дунда: Мухар-Шэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхозой гэшүүн Марфа Макаровна Бельская, энэ аймагай Шанага нютагай гэрэй эзэн эхэнэр Цырма Цырендоржиевна Дондубон, Баргажанай аймагай Хурамхаан тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Дарижаб Гармаевна Бубеева, Зэдын аймагай Үлэгшэн нютагай гэрэй эзэн эхэнэр Ханда Цыбеновна Дамдинова болон бусад.

«Эхын медаль» гэжэ I болон II шатын медальнуудаар олон үхибүүтэй 143 эхэнүүд шагнагдаа.

СССР дээгүүр Токио ошохонь

Сергей КАНДАУРОВ,
„Интурист“ гэжэ Бүхэсоюзна акционернэ бүлгэмэй захиргаанай гэшүүн

...ЛАНДИИН, Италиин, Баруун ..., Германиин Федеративна ...бликын, Франциин хэдэн мян... ...аяншалагшад Токиодо болохо ...ын наадануудые харахаяа ошо... Советскэ Союз дээгүүр гараха ...

...үүн Европо Япон хоёрые хол... энэ таатай hайн аян замаар ... хүнүүдэй тоо даб дээрэ гүй... ...тоологдоогүй.

...ай акционернэ бүлгэм Голлан... «Мюллер», Франциин «Тран... «Средиземноморский клуб», ... «Италотурист», Баруун Бер... «Хелеос» гэжэ фирмэнүүдтэй ... баталаа. Гэхэ зуура баруунай ... олохон туристскэ фирмэнүүд... ...талаар дурадхалнууд ороно. ...уун Берлинэй «Хелеос» фир... ...ын Отто Хафнертай hаяхан те... ... хөөрэлдөөб. Фирмымни бар... ...гаhан 40 мянган реклама... ...хилгаан түргөөр тараа гэжэ ...рөө. 300 хүниие СССР дээ... ...гахын тулада Хафнер «Ин...» хэлсээ баталаа, гэбэшье ... Баруун Берлинэй, ФРГ-гэй ... харин Швейцариин, Бельгиин, ...ин эрхэтэдhээ шэнэ шэнэ ...үүд тэрээндэ ерэнэ.

... гэжэ энэ аяншалга эм... ...хэб?

...аяншалагшад Аэрофлодой, ГДР-эй «Интерфлюг», Италиин «САМ», Голландиин «КЛМ» гэжэ авиационно компаниинуудай самолёдуудта hуужа, Москва ерэхэ.

Токио орохо замдаа, мүн hөөргөөшье бусахадаа аяншалагшад хоёр-гурбан үдэрэй туршада Москватай танилсаха хүсэлэнтэй гэжэ олонхи туристскэ фирмэнүүд мэдүүлээ.

Аяншалагшад 170 хүнэй hууха hууритай «ТУ-114» гэжэ турбовинтовой самолёдуудта hуужа, Москваhаа Хабаровск орохо. Үдэр бүри энэ замда гурба-дүрбэн тусхай рейс хэгдэхээр хараалагдана. Хабаровскда аяншад Алас-Дурнын энэ городой ажабайдалтай танилсаха байха.

Аяншалагшад тусхай поезднуудта hуужа, Хабаровскhаа Находка гэжэ Номгон далайн порт хүрэхэ.

Советскэ Союзай захилаар hүүлэй жэлнүүдтэ Германиин Демократическа Республикада бүтээгдэhэн зөөлэн, аятай зохид теплоходууд тэндэ тэдэниие хүлеэжэ байха. «Григорий Орджоникидзе» гэжэ теплоход Находка Иокогама хоёрой хоорондо ябаха, харин «Туркмения», «Владивосток», «Урицкий», «Байкал» гэжэ теплоходууд сэхэ Токио ошохо юм.

Олимпиин наадануудай боложо байха үедэ эдэ суднанууд отельнүүд (хүнүүдэй байха байшангууд) болохо байна.

Москваhаа Токио хүрэтэр хэгдэхэ аяншалга гурба хахад үдэрэй туршада үргэлжэлхэ. Энэ үе соо аяншалагшад манай акционернэ бүлгэмэй дүүрэн хангалга доро ябаха. Энэнь хэдытэ болохоб? Олимпиин наадануудто ошохо аяншалга эмхидхэхые абаhан баруунай олохон фирмэнүүдэйхидэ орходоо ниилээд үнэгүй болохо гэжэ хэлэхэ байнаб.

Манай клиентнүүдтэ hөөргэ руугаа аяншалга болон тамаржа ябадаг отель соо ажаhуулга дунда зэргээр 500 түхэригэй болохо. Жэшээлхэдэ, Баруун Германиин «Бүгэдэ ниитын автомобильна клуб» аяншалагша бүхэнhөө 3.500 гаран марка (826-hаа үлүүтэй түхэриг) абаха байна. Гэхэтэй хамта, эдеэ хоолойнь түлбэри энээндэ ороногүй.

«Интурист» Баруун Европоhоо Япон хүрэтэр ошохо олоной хабаадалгатай аяншалга түрүүшынхеэ эмхидхээ. Теэд хойшодоо энээнэй үргэнөөр хүгжэхэ байhандань найданабди.

(АПН).

ХИЛЫН СААНАҺАА

Наглуда баяр болобо

КАБУЛ, мартын 19. (ТАСС). Наглудахи ГЭС барилгын талаар түрүүшын шатын хүдэлмэриин түгэсхэгдэhые афганскэ барилгашад болон совет мэргэжэлтэд үсэгэлдэр баярай оршон байдалда тэмдэглээ. ГЭС Кабул мүрэн дээрэ баригдажа байнхай. Энэ мүрэнэй hаба хаагдаад, уhаниинь тусгаар туннелеэр урдадаг болоо.

Малайзиие зэбсэглэнэ

КАНБЕРРА, мартын 18. (ТАСС). Малайзида сэрэгэй туhаламжа болгон Австралиин гурбан миллион фунт миинтээр үгтэхэ юм гээд оборонын министр Хээзлак үсэгэлдэр соносхоо гээд Австралиин хэблэл мэдээсэнэ. Элдэб буунуудые, артиллериин hомонуудые, багашагууд суднануудые Австрали Малайзида үгэхэ юм.

Малайзиин сэрэгэй алба хэгшэдэй зарим хубинь Австрали ошожо бүтүү ой тайга соогуур байлдаа хэхэ hургаал гараха гээд «Дейли телеграф» газетэ заана. Австрали hаяар өөрынгөө сэрэгүүдые Борнео эльгээжэ магад гээд, «Канберра таймс» газетэ бэшэнэ.

Тунисай портдо Америкын сэрэгэй корабль ерэбэ

ТУНИС, мартын 19. (ТАСС). Америкын 6-дахи флодой «Дюпон» гэжэ эсминец Тунисай Ла-Гулет гэжэ портдо долоон хоногоор ерэhэн байна. Энэ хадаа hүүлэй үедэ Тунисга ерэhэн Америкын сэрэгэй гурбадахи корабль болоно.

ЛИБРЕВИЛЬДЭ ДЕМОНСТРАЦИ БОЛОБО

ПАРИЖ, мартын 18. (ТАСС). Габоной ниислэл Либревильдэ арадай демонстрацинууд таhалгаряагүй болоно. Президент Леон Мба гэгшын тушаалhаа дары бууха тухай демонстрантнууд эрилтэ хэнэ гээд, Франциин «Юмените» газетэ бэшэнэ.

«Франциин тала баридаг президентын» засаг түрэдэ эсэргүү тэмсэл хэхые уряалhан, Франциин сэрэгүүдые ороной газар дээрэhээ гаргаха эрилтэ хэhэн хуудаhанууд город соо тараагдана. Ушарынь хадаа президент унагаагдаhан аад, Франциин сэрэгүүдэй туhаламжаар дахяад засагые гартаа абаад байна бшуу.

Хэрбээ хүн зоной али бүхы ябуулгые Габониие эзэмдээд байhан Франциин парашютистнуудай дарадаггүй байгаа hаань, Леон Мба хоёр үдэрэйшье турша соо засагые барин байжа шадахагүй hэн гээд, «Юманитэ» газетэ бэшэнэ.

Сэрэгэй шэнэ түсэбүүд

НЬЮ-ЙОРК, мартын 18. (ТАСС). «Урда Вьетнамда США сэрэгэй туhаламжа бүри ехээр үзүүлхэнь» гээд, «Нью-Йорк геральд трибюн» газетэ мүнөөдэр мэдээсэбэ.

Холбоото Штадууд Урда Вьетнамда үдэр бүхэндэ 1,5 миллион доллар гаргашална. Энэнь харуул хараха сэрэгэй суднануудые, буунууд болон сэрэгэй бусад hомо хэрэгсэлнүүдые нэмээжэ үгэhэнhөө уламжалан бүри ехэ болохо юм гээд газетэ заана.

Урда Вьетнамай армиин тоое 40 мянган хүнөөр олон болгохо, зэбсэгтэ хүсэнүүдые шэнэдхэн байгуулха, партизануудтай тэмсэхын тулада тусхай подразделенинүүдые бии болгохо гэжэ премьер-министр генерал Кхяня түсэб зохёонхой. Тэрээнhээ уламжалан США сэрэгэй туhаламжые үргэдхэжэ байнхай.

Камбоджын хилые дабаба

ПНОМ-ПЕНЬ, мартын 19. (ТАСС). Урда Вьетнамай хэдэн самолёдууд Урда Вьетнамай хилэ шадарай Кхмерскэ тосхониие мүнөөдэр зэрлиг муухайгаар бомбодоо, пулемёдоор буудаа. Нютаг зоной дундаhаа хүнүүд алуулhан, шархатаhан байна.

Мүнөөдэр Урда Вьетнамай армиин моторизованно сэрэгүүд Камбоджын хилые дабаа. Ороной газар дээрэ дүрбэн километр хүрэтэр гүнзэгырэн ороо гээд, правительственна коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Хилын асуудалнуудаар хэлсээ хэхын тулада Урда Вьетнамай делегациин Пном-Пеньдэ ерэхын урда тээхэнэ и ябуулга хэгдэhэн байна.

Энгэй магазинууд, складууд гүрэнэй мэдэлдэ абтаба

ЛОНДОН, мартын 19. (ТАСС). Рангундахи бүхы энгэй магазинууд болон складуудай гүрэнэй мэдэлдэ абтаhан тухай Бирмэнскэ Союзай революционно совет мүнөөдэр соносхоо гээд, Рейтер агентство мэдээсэнэ.

Рангунай радиогой тусхайта мэдээсэл соо иигэжэ тэмдэглэгдэнэ гээд агентство заана. Эдэниие гүрэнэй мэдэлдэ абахаhаа ондоо арга правительствада байгаагүй. Юуб гэхэдэ, хариин болон Бирмын капиталистнууд түрүүшын хэрэглэлэй эд бараа гүрэнэй магазинуудhаа нюусаар худалдажа абаад, hүүлээрнь хүндэ сэнгээр наймаалжа, хонжоо хэдэг байна.

Де Голль Матеос хоёр хэлсээ хэбэ

МЕХИКО, мартын 19. (ТАСС). Франциин президент Ш. де Голль Мексикын президент Лопес Матеос хоёр эндэ хэлсээ хэжэ дүүргэбэ.

Хэлсээнэй дүүрэhэнэй hүүлээр толилогдоhон коммюнике соо иигэжэ хэлэгдэнэ. Франци Мексико хоёрой хоорондохи харилсаа холбоо саашадань хүгжөөхэ шухала байhаниие мэдэрхэ зуураа, хоёр ороной хоорондо техническэ харилсаа холбоон болон худалдаа наймаан тухай хэлсээ баталха хэрэгтэй гэжэ хоёр президент үгэеэ ойлголсоо.

Латиин Америкын оронуудые хүгжөөлгэдэ Франциин дүүргэхэ үүргые де Голль онсолон тэмдэглээ гээд коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Триестдэ газар хүдэлбэ

ПАРИЖ, мартын 19. (ТАСС). Үсэгэлдэр газарай хүдэлхэдэ городой хүн зон ехээр мэгдээ.

Зарим гэрнүүдэй хана гантаа гээд Франс Пресс агентство мэдээсэнэ.

Газарай хүдэлэлгэ 20 секундын турша соо үргэлжэлөө. Энэ хадаа hүүлэй 40 жэлэй туршада Триестдэ болоhон эгээн ехэ газарай хүдэлэлгэ болоно.

АФРИКАНЕЦУУДЫЕ БУУДАНА

ПАРИЖ, мартын 18. (ТАСС). Булавайо (Урда Родези) городой түрмэдэ hууhан африканецуудые Урда Родезиин түрмынхид хашана, хэhээнэ. Тэрээнhээ уламжалан хоёр хүн алуулаа, арбан табан хүн шархатаа.

Түрмэдэ hуугшадай үлэсхэлэн байдал соносхоходонь тэдэниие харуулшадынь буудаhан байна гээд, Франс Пресс агентствын корреспондент мэдээсэнэ.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1964 оной мартын 21.

Дүшэн долоон жэл үнгэрөөд байхада

Революционернүүдэй уулзалга

1917 оной мартын 12-то Россин арад түмэнэй хубисхалта хатуу тэмсэлээр хаанай түрмын үүдэнүүд сэлигдэһэн юм. Хото болон хүдөөгэй нютагуудаар, холын хойто Заполяриин тосхонуудааршье «Сүлөө!» гэһэн жабхаланта баярай шэмээ сууряатаһан.

Тиигэжэ арадай зол жаргалай түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэһэн, гурбан зуу мянган хүнүүд түрмэдэ хаагдажа, сүлэлгэдэ байһанаа табигдаа бэлэй.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо мартын 12-ой үдэрые урдань политкаторжан ябаһан хүнүүдэй уулзадаг заншалта үдэр болгоһон байна. Энэ удаа уулзалгые Москвагай Кировэй нэрэмжэтэ үйлсэдэ үнгэргэбэ.

Дүшэн долоодохи уулзалга!.. Сагнай өөрынхеэ абахал байна даа: уулзагшадай зэргэ үсөөрөө, толгойнуудынь буурал сагаанууд болошонхой. Гэбэшье нюдэнүүдынь сарюунаар ялалзан, эдир залуугай гуримаар амар мэндые андалдана:

— Сайн байна, Маша!

— Сайн, сайн, Коля!

Уулзалгада ерэгшэдэй дунда 1907 онһоо КПСС-эй гэшүүн Иосиф Полонскиие харанабди. Энэ хүн наһан соогоо Сибирьтэ байхаар хаанай хууляар шиидхэгдээд, тэндэһээ эрэлхэг зоригтойгоор тэрьелжэ Францида оноһон байха юм. 1912 ондо Парижда Ленинтэй уулзаба. Полонский хадаа мэргэжэлэй талаар ном хэблэгшэ байһан тула «Социал-демократ» гэжэ большевик газетэ гаргахада хабаадалсаа һэн.

Энэ уулзалгада Иосиф Гамбург байлсаба. Энэ хүн гайхалта һайхан ажабайдалтай. Зургаан жэл Шлиссельбургын хэрэмдэ хаагдажа байгаа. Тэндэ байхадаа 1896 онһоо КПСС-эй гэшүүн, элитэ революционер Федор Петровтой танилсаһан байна. Петров энэ удаа тус уулзалгада ерэжэ шадаагүй — үбшэн байгаа. Теэд Иосиф Гамбург Петровтой хэрэм соо хамта һуужа байхадаа нухэдэйнгөө нюусаар асаржа үгэһэн революционно литература хамта уншажа байһанаа, мүн нюуса ханын газетэ гаргадаг байһан тухайгаа, сүлэлгэндэ туугдажа ябахадаа Лена мүрэнэй эхеэр хүйтэн хагсуу һүни, гал түүдэгэй дэргэдэ гараа шаража, ерээдүйн һайн һайхан байдал тухай домоглон һанажа ябадаг байһанаа дурдан хөөрэжэ үгэбэ. Иосиф Гамбург тэндэ сүлэлгэндэ ябахадаа баһа нэгэ гайхамшагта хүнтэй — Михаил Фрунзетай танилсаһан байха юм. Тэрээнтэй бүхы граждан дайниие хамта ябажа үнгэргэһэн байна. Алдарта полководец тухай Гамбургын бэшэһэн ном һаяхан хэблэгдэбэ.

Григорий Муравин — хаанай каторгада арбан жэлдэ ябаһан байна. Энэ үнэншэ ленинэе каторга, сүлэлгын гашуун зоболон нугалаагүй. Муравин мүнөө 81 наһатайшье һаа олониитын ехэ ажал ябуулна, Партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха бүлэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Үзэл сурталай үргэн ажабайдалтай Александра Мещерякова эндэ байлсаба. Энэ хадаа ородой түрүүшын революцида хабаадалсаһан, РСДРП-гэй Петербургын комитедэй сэрэгэй эмхиин хэрэгээр сүүдлүүлжэ, каторгада зарагдаһан байгаа юм. Энэ хүгшэн саг үргэлжэ залуушуултай уулзажа, өөрынгөө үнгэрһэн түүхэ, ажал тухайгаа, Ленин багшын үнэншэ хани Надежда Крупскаягайударидалгын доро ажаллаһан тухайгаа дурдан хөөрэдэг.

Уулзалгада хабаадагшад элүүр мэндэ, ута наһатай ябажа, коммунизм байгуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсахые бэе бэедээ хүсэн, юрөөлсэжэ баяртай сэтгэлтэйгоор тараба.

Захар ДВОЙРИС
(АПН).

Дондок УЛЗЫТУЕВ

ХАБАРАЙ ХОЁР ЭТЮД

1.

Һаянай хүйтэрөөд абана. Үглөөниинь наран задаржа гараха юм. Хүгшэд, үбгэд: «Гараха наран гансадаа һайн агша, орохо наран олондоо һайн агша — юуниинь боложо тамалагшааб даа» — гэлсэнэ...

Тугаар һаяхан лэ игаажа байһан наран үүлэнэй араар хорошонхой, тала дайда бараан үнгэтэй болошоод байна.

Хабарай тэнгэри хагтай богтой ха юм даа. Үглөөгүүр яһала сэлмэг байһан аад, үдэ багта бүрхөөд, гэнтэ бордоһолшоно. Үгышье һаа, үглөөгүүр саһа бороон хоёр холилдон орожо байһан аад, үдэшэнь гэнтэ сэлмээд, сэнхир хүхэ нюдөөр зэнхын миһэржэ байха; һүниндөө гэнтэ хагсууржа, харалган һалхин буугаад, дайдын нюрганай ялан хара болошотор үлеэнэ. Үнөөрөөл олон зантай эхэнэр мэтэ даа эртын хабар...

Малша арад энэ үеые эгээл хүшэр хаһа — улаан зудан гэжэ нэрлэдэг. Малдашье, хүндэшье хэсүүл үе гээшэ даа. Үлбэр ядуу амитанай үбшэн хүдэлшэхэ, хотондоо хобууша, зондоо шоолоборн зарим нэгэнэй үргэ аман хүрсадаха — мүн лэ энэ үедэ үндэр наһатанаймнай олонхинь лэ хада гэртээ харидаг ха юм даа.

Энэ һарые гарасалдаал һаа, одоошье нарата сэлмэг намжаа хабар мүндэлжэ, наруули газарта зүлгэ ногоон бултайха, уужам үргэн тала дайдаар ургы сэсэг задаржа, урин хүхэхэн нюдөөрөө угтан эмнин байхадань, шиниим зүрхэн уяржа, миниш сэдьхэл хайлахал даа!

2.

Үйлсөөр, автобус соо, трамвайгаааршье хүнүүдэй шарайда нэрлэшэгүй шэнэ тэмдэг обёорноб. Зоной шарай адаглаһаар хотын гол гудамжаар алхалнаб.

Тротуар дээгүүр саһан хайлашоо. Һандали дээгүүр хаатанхатай һамгад һууна — хүдөөһөө ерэһэн хаш, наран сэсэгэй һамар сэмэжэ, юушьеб даа хөөрэлдэнэ. Тиигээд дарья табин энеэлдэнэд.

Хүрзэ бариһан данхагар томо үбгэн нишэ тиишээ алхална, үйлсэ арилгаа хаш.

Шара шляпа малгайтай, шара оодогор пальтотой, шордогорхон үмдэтэй, эгээл мөөгэ шэнги набтар шарахан хүбүүн хана түшөөд, үйтай нюдөөр оперын театрай орой өөдэ шэртэнэ.

Нэгэ хэды гулабхаанууд тиишэ ниидэжэ ошоод һуушабад. Далаад наһанай үбгэн хүгшэн хоёр яһала гоёнхой, бэе бэеэ дүнгэн, гудамжа руу буужа ерэбэд. Эдэнэр мүнөөдэр лэ газаа гараһан юумэдтэл али бүгэдые хараашалан үнгэрнэд.

Магазинуудшье, машинанувдшье, хүнүүдшье гэнтэ һэргэшэһэн янзатай... Тиимэ даа, хабарай эхин дохёо ха юм, эхин дохёо. Иимэ үдэр барагар шэрүүншье хүнэй нюдэд яаха аргагүй урижадаг ёһотой даа.



ЭРТЫН ОВОЩ АМГАТАЙ
Зураг дээрэ: «Улаан Оронго» колхозой теплицэ соо.
Л. ГАРМАЕВАГАЙ фото.

Шэхэнэй шэмэг — нюдэнэй хужар

РЕПОРТАЖ

Арюун замай жэшээ

ХҮН БҮХЭН ухаан бодолдоо ямар нэгэн хүсэл эрмэлзэл хадагалжа ябадаг. Теэд һанал сэдьхэлынь баран аб адли байдаггүй. Юуб гэхэдэ, дэлхэй дээрэмнай элдэб байгуулалта, элдэб анги, элдэб хүнүүд бии ха юм. Мүлжэгшэ ангяар толгойлуулдаг капиталис оронуудта ажаһуугшадай зариман өөрынгөө хара мүр хараад, хубиингаа хогшол зөөри арьбадхахын тула хомхолзонод. Тиихэдэ олониитые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлдэг обществодо хүнүүдэй оюун мэдэрэл тад ондоо. Иимэ обществын гэшүүд ухаан бодолоор уужам, һанал сэдьхэл һаруултай, ёһо заншал һайхантай. Энэнэй үльгэр жэшээнь манай совет хүнүүд — коммунизмын һаруул һайхан ордон бодхогшо хүнүүд болоно.

Совет хүнүүдэй зориһон зориг, хүсэһэн хүсэл бүмбэрсэгэймнай шанха оройе зааһан Алтан гадаһандал шууд сэхэ гансахан лэ зам заана. Хэлбэришэгүй арюун нангин иимэ замаар ябаһан хүнүүд зохёон байгуулхы үрэжэл ехэтэ ажал бүтээнэ. Эрдэмэй дээжэ амасан, эрид үндэр хярын оройдо гарана. Коммунизмын бүхэшэгүй анха түрүүшын мүнхэ наран манайда хэтын хэтэдэ мандаа.

Иимэ һайхан обществодо, иимэ һайхан үе сагта ажаһууһан хүнүүдэй һуудал байдал коммунис шэнжэтэй — толотомо һайхан толи гэрэл!

УЛААН-ҮДЭ хотымнай Комсомольско гудамжын 13-дахи гэр. Энэ гэр локомотив-вагон заһабарилдаг заводой хүдэлмэришэ эхэнэрнүүдэй хамтын байра. Энэ байра юрын байра бэшэ, коммунис ёһоор ажаһуугшадай гостиница. Тэндэ гансашье хүдэлмэришэ басагад ажаһууна бэшэ, мүн олон ондоо мэргэжэлтэй хүнүүд тэрэ бүлын гэшүүд. Худалдаа наймаанай, медицинын хүдэлмэрилэгшэдые, үндэр наһатай болоһон пенсионернүүдыешье хамтын тэрэ байрада харахат. Тэдэнэрэй хэниинь хэн гэшэгүй тэгшэ һанаатай хүнүүд, ажалдаашье алдартай, магтаалтай уладууд.

Хамтын байрада хамаг юумэниинь эмхитэй гуримтай, арюун сэбэр. Ямар нэгэн таһалга соо ороходо хүлөө табиха газараа оложо ядан хэмшээрхэхээр сэбэр. Тэрээгээрээ гансахан заводойнгоо хамтын байрануудай дунда шалгарна бэшэ, городойнгоо, мүн республикынгаа бусад предприятинуудай хамтын байрануудта үльгэр жэшээ харуулна. Хамтын байрын һанамжа, дурадхалтай дэбтэр дээрэ һайшаалай үгэнүүд олоор бэшэгдэнхэй. Тэндэ гансахан республикымнай ажалшад ошожо харана бэшэ, харин хари гүрэнэйшье делегациин гар табилгатай хуудаһануудые харанабди. Ариг сэбэрые сахилга хүнүүдэй болбосон байдалай хэмжээе тодорхойлно.

Коммунис ёһоор ажаһуугшад гансахан ариг сэбэрые сахилгаараа шалгараа бэшэ, мүн ажалаараа, һуралсалаараа, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэй хабаадалсалгаараа нэрэ хүндэдэ хүртөө. Эндэ ажалай түрүүшүүл олон. Тэдэнэй тоодо ЛВРЗ-гэй арматурна цехэй токарь Надежда Каурова, электромашинын цехэй обмотчица Тамара Лаптева, аппаратна цехэй электрослесарь Галина Кобылкина болон бусад ороно.

ДҮРБЭН часай һүүлээр гараа бариад миил һууҗа байһан нэгэшье хүниие харахагүйт. Бултадаа шахуу ямар нэгэн ажалтай. Хамтын байрын коллектив заводойнгоо коммунис ажалай арматурна цехэй коллективтэй, Улаан-Үдын советско-партийна һургуулитай шефскэ харилсаатай. Тэдэнэртэй хамта ямар нэгэн хэмжээ ябуулга хододоо үнгэргэдэг. Хамтаараа һайндэрэй вечер эмхидхэдэг болоһон заншалтай. Хирэ хирэ болоод лекци, хөөрэлдөө, үгэ буляасалдалга эмхидхэгдэжэ, тэрэнь тон һонирхолтойгоор үнгэргэгдэдэг болоо. Олон залуушуулынь дээдэ һургуулинуудта һуралсажа, эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлнэ. Шефскэ арматурна цехэй гээ хамтаран эмхидхэһэн хоорынь олон харал хандуулан һонирхуулна. Тэрэнь заводойнгоо цехүүд, городойнгоо клубууд, соёлой газарнуудай сцена дээрэ ходо концерт харуулжа, суглараагшадай һанаа сэдьхэл баярлуулна. Спортивна хүдэлмэри хамтын байрада ажаһуугшадай дуратай наадан. Эндэхи басагад спортивна мүрысөөнүүдтэ хабаадалсажа, түрүү һуури эзэлдэг байха юм.

Хамтын байрын ажаһуудалай совет ... жүүлгын хүдэлмэри ябуулха, культурна ... ажал эмхидхэхэ талаар горитой хүдэлмэри ... Хамтын байрын ханын газетэ һонир... Тэндэ ажаһуудалай шухала асуудалнууд ... логдоно. Соведэй гэшүүн, пенсионер К... Арефьевна Агафонова ходы утаалбашье кол... вайнгаа дунда хүндэтэй. Газетэ, журнал ... абажа эмхилхэһээ гадна, тэдээн соо бэшэ... һонинуудые уншажа, нүхэдтөө ойл... Клавдия Арефьевна ажаһуудал тухайгаа ... хөөрэнэ:

— Коммунис ёһоор ажаһуулга бидэнэр, ... һөөмнай дулдыдана. Бултадаа нэгэ хүн ... эбтэй эмхитэйгээр, эгэшэ дүү мэтээр бэе ... хандалсан, сугтаа нэгэ байрада хамтаараа ... һуунабди. Эмхи гурим, нарин журам ... талаар залуушуулые хүмүүжүүлхэ ябадал... най комендант, хүмүүжүүлэгшэ Александр... реевна Вьюшина хорёод жэлдэ хүдэлһэн ех... шэлтэй.

Хамтын байрада коммунис ёһоор ажа... хүнүүдэй һанал сэдьхэл, зориг хүсэл ... абари заншал адлитай байһанай жэшээ.

Н. АЛДАР...

ШОГ РАССКАЗ

МАРТАГШАГҮЙБ...

Хэдэн жэлэй саана бэлэй. Мартын найманай һайндэр болохо дүтэлһэн байгаа.

Һайндэртэ ямар һонин юу хэжэ, һамгаяа хүхеэхэм ааб гэжэ шэбшэбэб. Теэд тиимэ һүрхэй юумэ хэхэ оромоо олобогүйб. Угайдхадаа, ядахын сатта нэгэ зохидхон бэлэг абажа үгэхэ байна лаа гэжэ бодоод, магазинуудые зайбаб. Нэгэ дун сагаахан үнгэтэй торгон кофто худалдажа абабаб. Тэрээнээ, һайндэртэ, хүнэй хараһаар байтар, гэнтэл, һамгандаа бэлэглэжэрхихэ гэжэ шэбшэһээр гэртээ бусаа һэм. Бэлэглэхэ сагайнгаа болотор кофтоёо һамгандаа мэдүүлхэгүй гэжэ шэбшэбэб. Бэлэгээ гэртээ асараад, хадагалха газарни олдожо үгэнгүй, хармаандаа хээд ябадаг байгааб.

Һайндэрэй үглөөгүүр эртэлжэ унтариһаа бодоод. Янжамынгаа үшөө һэреэдүй байхада галаа түлеэд, эдеэгээ шанабаб. Удаань магазин ошожо, нэгэ шэл портвейн асараад, эдеэгээ столдо табяад Янжимаяа һэрюулбэб. Эдеэлгэндээ үнөөхи улаанаа уубабди. Бинь нүхэртөө ехэнхиинь уулгаха гэжэ оролдохо хүм. Тиибэ ябабашье гурбанайнь хоёр хуби өөртэм хүртэшөө.

Минии тархидамни гаража, маһаршооб. Тиигээд Янжимадаа хандажа, «ши мүнөөдэр юушье бү хэ, өөрынгөө дураар амаржа үнжэ» гэбэб. Янжимамни баярлаһандаа хүхижэ, намаяа шууд таалажархин алдаба.

Би тэрэ үдэртөө, аяга шанагаа угаабаб, эдеэгээ шанабаб, үнеэгээ һаабаб, һүеэ машиндабаб, үхибүүдэйнгээ хубсаһа угаабаб, һахы һалаг болобоб. Нүхэрни ехэ баяртай, хүхюун, урихан инаг нюдөөр намаяа шэртэнэ, байд гээд миһэд гэхэ юм. Хүхиншьегүй яахандаа, хүхихэдэнь намдашье һайн байна. Үдэһөө хойшо би бууза хэхэ гэжэ түхеэрбэб. Тиигээд жэгнүүр дархалха гэжэ нэгэ кострюлиингаа оёорые жэжэхэнээр нүхэлжэ соолобоб. Мяха, оохэ, һонгиноёо хэршэжэ бэлдээд, талхаяа элдэжэ байнам. Үдэшэлэн гэр соо бүрүүл харанхы болобо.

Үшөө хахад час тухай болоод зайн гал носохо байгаа. Нүхэрни нүтөө таһалгадаа оронхой, үнихэнэй шэмээгүй. Газаа һаршаганахань дуулдаад, хүн үүдэ тоншообо. Таһалга сооһоо Янжима: «да, да» гэнэ.

Нэгэ түхэреэн улаан шарайтай, унжагар буряад дэгэл үмдэһэн эрэ хүн орожо ерээд, һүүлэмхи хоолойгоор «сайн» гээд, Янжимын һуугааша таһалга руу орошобо.

Уданшьегүй Янжима «саашаагты, холо бологоты, яагаабта» гэжэ байжа дээрэ дээрэһээнь эбдүүсэн дуугарба. Һүүлээрнь эжэ эхигүй эльгэ хатажа байжа энеэбэ. Нүгөөдэшье хүниинь энеэнэ хэбэртэй, хоршогононо, һаршаганалдана, шэбэр һабир дуугаралдана. Нэгэ болоод баһа, Янжима элдэб эреэнээ гаража, оог хааг табиба.

Яанаб эдэш, ямар гуринха нохойнь ерээд галзуурбаб гэжэ һанаад, лампа носоожо тэрэ таһалга руунь оробоб. Харахадам, нөөхи хүмнай Янжимые тэбэринхэй, диван дээрэ буруу хаража һуугаад, үбхэр хүбхэр энеэнэ.

Үурни хүрэжэ, дурам гуташаба. Яалтайб энэ нахалые гэжэ бодоном...

Тиигээд стул абажа далайгаад ябуулжархиха гэтэрэм, харин тэрэм һархагад гэжэ урдаһаам бодожо ерэхэдээ, папагар ута үһэеэ һарбууланхай хүршэ Дондогоймнай һамган Дари ирзайжа энеэжэ байбал даа. Үбгэнэйнгөө дэгэл үмдэжэ ерээд, оромоо алдажа ябаа хаям. Янжима Дари хоёр намайе шогложо туршаһан байгаа. Нюураарни эжэ эхигүй хүлһэм гоожобо. Пулаадаа гаргажа хүлһөө аршажа оробоб. Үнөөхи хоёрни дахяад мухарижа байжа энеэлдэбэ гээшэ. Хиирэһэн һамгад гээшэб гэжэ сэдьхэнэм. Дари гар руум заажа байжа, «кофто, кофто» гэжэ байжа ангагашаба. Гэнтэ мэдэхэдээ, би пулаадай орондо үнөөхи бэлэглэхэ гэһэн кофтоороо хүлһөө аршажа байгааб.

Мүнөөшье тэдэ хоёр һамгадай энеэдэн шэхэндэм дуулдаһандал байдаг. Мартагшагүйб.

Н. Жамбалов.

Түhатай зүбшөөл

Шэнэ аяга (стакан) абахадаа тэрэнэй хахархагүйн тулада хүйтэн уһатай кастрюль соо табигты. Кастрюлиингаа оёорто газетын саарһа гү, али һолоомо зузаахаар дэбдихэ. Тэрэнээ һулахаар носожо байһан гал дээрэ табяад, бусалан алдатарнь байлгагты. Галаа һуладуула һуладуулһаар унтаргааха. Удаань стаканаа уһанайнгаа хүрэтэр тэрээн соонь байлгаха.

* * *

Үндэгэнэй шарые гэмтээнгүй удаан байлгаха гээ һаа, хүйтэн уһан соо байлгагты.

* * *

Нюхаһан хартаабха соо хүйтэн һү хэжэ болохогүй. Тиигээ һаатнай боробтор үнгэтэй болошохо. Хартаабха соогоо халуун һү хээ һаатнай бурзагар сагаан һайхан үнгэтэй пюре болохо.

* * *

Хатан алдажа, шэлдэн болоһон хилээмэ дэбтээн, зеөлэн болгохын тулада тэрэниие нойтон бүдөөр оройгоод 5 минута соо байлгаха. Удаань оройлтыень абаад ехэ халуун бэшэ духовко соо 20—25 минута тухай байлгагты.

Эрдэм ухаанай эди шэди

КАПРОН ТҮМЭРЭЙ ОРОНДО ХЭРЭГЛЭГДЭНЭ

Дэлхэйн бүхы оронуудта капрон оймһо үмдэдэг болоһоор арбан табан жэлһээ дээшэ боложо байна. Капрон блузка, платье, дэгэл, сумка — арад зоной ажабайдалда үргэнөөр нэбтэрээ. Капрон утаһан хадаа торгон, нооһон ниидхэ, элдэб арһа, шэрхэг мэтэһээ булюу һайн.

Тэрэ хадаа сайрһаа 3,5 дахин, зэдһээ 1,5 дахин бэхи, хүйтөөр татагдаһан шабын түмэртэй бүхөөрөө тэнтэй байха юм. Капрон утаһаар хэгдэһэн аргамжа буладһаа дутуугүй аад, һураггүй хүнгэхэн.

Хайлуулагдаһан капрон хэбтэ шудхагдан сохигдожо болохо. Мүнөө тэрээгээр машинын элдэб деталь: подшипник, шестерни, мөөр бэлдэдэг болоо.

Капроноор өөрөө гурьба гарадаг гайка һая бии болгогдобо. Гайкын дээдэ талань нүхэтэй, тэрээн соонь нейлоново сахариг һуулгаатай. Сахаригайнь доторхи диаметр гурьбагүй юм. Гайкые шүрэбтэ мушхахада сахаригай нүхэн соо гурьба гаргагдашадаг байна. Тэрэ гайка шүрэбтэ һуушан гэхэдээ заашье холхидонгүй, тон бүхөөр баришадаг юм.

Оньһон үгэнүүд

(Хяагтын аймагта хэлсэдэг)

Айл хүнэй амин нэгэн,
Алаг шаазгайн зүһэн нэгэн.
Айлаа баһаһан нүмгөөр,
Агтаяа баһаһан амгайгаар.

Балшар хүниие ойдо орхижо болохогүй
Хүгшэн хүниие наада барижа болохогүй.

Мориной со...

Үдэһэн дайдаш атарай б...
Үдхэһэн эзэнш арад бэлэй...
Хүригшэ гүүнэй унаган б...
Хүрин азаргын түл бэлэй...
Халуун наранда ангадаггүй...
Хара хүрин зүһэтэй бэлэй...
Хадын шулуунда халгад...
Хатуу хурса туруутай б...
Һүүл дэлһээ хинсхүүлээд,
Һүрэг соогоо түрүүлдэг
Хүлэг хурдан морин бэлэй...
Үүлээр ниидэһэн шубууны... хүр...
Үлэгөөр хиидэһэн һалхина... хүр...

Уһандли миралзажа ожор...
Үүлэндли хүбхэлзэжэ ерэб...
Тооһоороо дайдые хушаа... ожор...

Толоороо сэргээ гоёон ерэ...
Сэхир мүнгөөр туруугаа ... шэмүү...

Сагаан мүнгөөр солоёо зуруулба...

Таабариин тайлбари

Газетымнай мартын доло... номерто хэблэгдэһэн тааба... тайлбари нимэ: 1. Анзаһаар ... хахалха. 2. Мориной шүдэр. ... Үхибүүнэй үлгы ба хоёр ... эдихэ. 4. Гал, уһан, һалхин. 5. ... бан хушуу мал. 6. Телефон, ... дио.

Энэ таабарниие Хоринн ... сохон нютагай Цыбикова, ... саранова, Улаан-Үдын Дыр... Дышинов болон бусад тааба...

Тэрэшэлэн февралиин 2... номерто толилогдоһон «Сү... сагтаа» гэһэн арадай уншаха... үгын бодолой тайлбари ... «Ажалша хүн алдартай, ... гүй хүн шоотой». Тэрэниие ... барилха гээ һаа: хараар хүре... дэһэн квадрат сооһоо эгээл ... захын дундахи «А» үзэгһөө ... лэн уншахада таараха.

ТААБАРИ

Таабариин түрүү
Тажагар харагшан
Таагаагүй хүн тад һохор.
Мэдээгүй хүн мэнэ һохор.

Индиин хүн зоной тоо

ООН-ой экономическа комиссиин эмхидхэһэн Ази болон Алас Дурна зүгэй (ЭКАДВ) хүн зоной бүридхэлэй асуудал зүбшэн хэлсэһэн конференци мэнэ һая Дели городто хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Конференцидэ хабаадагшадай болон экспертнүүдэй сэгнэлтээр Азиин хүн зоной тоо мүнөө үедэ 1.600 миллион болоо гэжэ Индиа Пресс Эйдженси мэдээсэнэ. Энэнь бүхы дэлхэйн зоной хахадһаань олон болоно. Зүгөөр энэ районой талмайнь дэлхэйн бүхы талмайн зургаанай нэгэ хубиһаа бага юм. 1980 ондо Азиин гүрэнүүдэй хүн зоной тоо 2.500 миллион шахуу болохо юм.

Индиин хүн зоной тоо угаа түргэнөөр олошорно. «Истерн экономист» журналай мэдээсэһэнэй ёһоор, имагтал һүүлшын арбан жэлэй туршада соо Индиин хүн зоной тоо 77 миллионоор нэмээ. Хэрбээ Англи, Уэльс болон Шотландиин хүн зониие бүхыдэнь абаад харабал, энээнһээ бага болохо юм. Хүн зоной тоогоороо Инди хадаа дэлхэй дээрэ хоёрдохи һуури (Хитадай һүүлдэ), талмайгаараа долоодохи һуури эзэлнэ. Английн колониальна администрациин хэһэн тоололгын ёһоор, Индиин хүн зоной тоо 1901 ондо 235.500.000 байгаа. Харин 1961 ондо — 456 миллион болоо! Тиимэһээ һүүлшын 60 жэлэй турша соо хоёр дахин шахуу ехэ болоо ха юм.

Индиин премьер-министр Джавахарлал Неругэй парламентда мэдээсэһэнэй ёһоор, Индиин бэеэ даанхай болоһонһоо хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ хүнэй дунда зэргын наһан 32-һоо 47 болоо. 1901 ондо һая түрэһэн мянган хүнэй 232-нь үхэдэг байгаа һаа, 1960 ондо — 98 хүн үхэһэн байна.

Английн колонизаторнуудай хэдэн зуун жэлэй туршада эзэмдэжэ байһан үе сагай үлэгдэлнүүд мүнөөшье бологор бии. Правительствын, элүүрые сахиха органуудай, эрид хэмжээ абадагшье һаань, нарай үхибүүд мүнөөшье олоороо үхэнэ. Бүхы түрэһэн үхибүүдэй 40 процент шахуунь 5 наһа хүрэнгүй үхэдэг гэжэ «Линк» журнал мэдээсэнэ. Элүүрые сахиха бүхэдэлхэйн организациин мэдээгээр үхибүүдэй 30—35 процентнь үлэн байдаг дээрэһээ гү, али авитаминоз үбшөөр хүндөөр үбшэлнэ.

Хүн зоной тоогой улам ургажа байһаниие хараадаа абан, Национальна түсэблэлгын комисси, Индиин правительствын бусад гаанууд экономическа талаар жэхэ түсэб бэлдэжэ байна. Сэбтэ экономикын мүнөө шиидхэгдээгүй асуудалнууд» ном соо иигэжэ бэшэгдэнэ: ... ондо хүн зоной тоо 663 мил... болохо, жэлдээ нэгэ хүндэ ниимэ хүртэдэг болохо гэбэл — 792 (1962—63 онуудта 329,7 ... байгаа), булад шудхалга — 38 ... лион тонно (1962 ондо 5 мил... тонно байгаа), электростанци... 75 миллион киловатт электро... ги үйлэдбэрилдэг болохоор (... ондо — 6,8 миллион киловатт) ... лагдана.

В. Мат...
(ТАСС).

Редактор
Ц. О. ОЧИРО...

Буряад үгын тайлбари

САХИЛЗА

Тала, нуга газараар ургадаг таатай зохидхон хүхэ, шара сэсэгтэй энэ ургамалые хүн бүхэн хараа ёһотой. «Саг сагтаа, сахилза хүхэдөө» гэдэг арадай сэсэн үгэшье бии байха. Теэд энэ ургамал яахадаа «сахилза» гэжэ нэрлэгдээб, энэ үгэ хаанаһаа бии болооб гэжэ асуугаа һаа, олохон хүн абаһаар харюусахагүй байжа болохо. Ушарынь хадаа тус үгын удхань бага зэргэ балартанги бшуу.

«Сахилза» гээшэмнай «сахи» гэһэн үгэ дээрэ **-лза** гэжэ суффикс залгахада бии болоо. «Сахиха» (энээнһээ гараһан «сахилха») гэжэ үйлэ үгэ ялалзаха гэһэн удхатай. Үнэхөөрөөшье сахилза (ургамал) ялалзажа, сахилзажа байдаг хаям. «Нюдэнһөө гал сахилха» гэжэ холбоо үгэнүүдэй «сахилха» гээшэнь ялагад гэхэ (ородоор «сверкать») гэһэн удхатай бшуу.

Яахадаа иигэжэ хэлэнэбибди

Дурсагдаһан үгэнүүдые монголнуудшье баһал иимэ удхатайгаар хэрэглэнэ. 1957 ондо Москвада хэблэгдэһэн «Монгол-орос толиин» 607-дугаар хуудаһанда: **«Цахих** сверкнуть, блеснуть» гэжэ уншанабди.

«Сахюур» (хэтээр сохёод гал гаргадаг шулуун), «сахилгаан» мэтын үгэнүүд баһал иимэ уг үндэһэтэй байха юм.

БҮБӨӨЛЖЭ

Оройдоо залаатай, нарин ута хушуутай, эреэхэн бэетэй энэ шубууе хараагүй хүн үсөөн байха. Энэмнай хорхой шумуул эдижэ, туһа хүргэдэг шубуун юм гэжэ юрэ дурдаябди. Теэд юундэ бүбөөлжэ гээд нэрлэгдээ хаб? Энээнэй дуугардаг абяа дууе «хараадаа абаад, хүнүүд тиимэ нэрэ үгөө ха. Үнэхөөрөөшье энэ шубуун «бүб-бүб!» гэхэшэгүүгээр дуугардаг бшуу.

Шагшага гэжэ багахан боро шубуухай бии. (Зарим нютагта «шогшого» гээдшье нэрлэдэг). Энээниие «шаг-шаг» (гү, али «шог-шог) гэжэ дуугардаг хадань, баһал абяаень һажаагаад тиигэжэ нэрлээ бэзэ.

ТОНШУУЛ

Эреэн торгон самсатай ойн энэ шубуун бултанда мэдээжэ ааб даа. «Тоншуул» гэһэн үгэ «тоншохо» гээшэһээ бии болоо гэжэ баһал олохон хүн мэдэнэ ёһотой. Зүгөөр, «тоншохо» гэжэ үгэ хаанаһаа, хэзээ бии болоо гээшэб? Түрүүн энэ үгэһөө «тон-тон» гэһэн, абяа дууряаһан үгэ бии болоо ха, юундэб гэбэл, хүнүүд хараһан, үзэһэн, шагнаһан, дуулаһан, амталһан, бариһан юумэээл эгээн түрүүн нэрлэхэ, удаань тиигээд юрэнхы удхатай үгэнүүдые бии болгохо жэшээтэй бшуу. Тиимэһээ «тон» гэжэ абяае һажааһан үгэһөө «тоншохо», «тоншуул» гэһэн үгэнүүд гараа хаш. Баһал «жэр-р» гэжэ абяа дууряаһан үгэһөө эхилээд лэ, саашадаа «жэргэхэ», «жэргэмэл» гэһэн үгэнүүд бии болоо гэжэ һанагдамаар юм. Жэргэмэл шубуун эгээл тиимэ абяатайгаар дууладаг хаям. «Аахилха», «уухилха» гэжэ үгэнүүдэй узуур унгида хүрэхэ гээ һаа, эдэ үгэнүүднай «аахи, уухи (болохо)», тэдэнь баһа «аа, уу (гэхэ)» мэтын абяа дууряаһан үгэнүүдһээ бии болоо гэжэ һанагдана.

УЛААЛЗАИ

Зундаа олоороо ургадаг тибһэнэй шад улаахан сэсэгүүдые иигэжэ нэрлэнэ. Элдэб юумэнүүдые үнгэ зүһөөрнь нэрлэдэг ушар буряад хэлэндэмнай мүн лэ олон байха. Эндэ «улаан» гэһэн үгэ дээрэ **-лзай** гэжэ өөгшөөһэн удхатай суффикс нэмэгдэнхэй.

ЭЛЕЭ

Энэ үгэ болбол элихэ (даляа дэлгэн аалиханаар ниидэхэ) гэһэн үгэтэй холбоотой. Үнэхөөрөө, элеэ шубуун алда томо даляа һэжэнгүйгөөр дэлгээгээд, аалиханаар ниидэжэ ябадаг ха юм.

Тиихэлээрээ, элдэб юумэнүүдтэ нэрэ үгэхэдөө, тэдэнэй абяа дуун, үнгэ зүһэ, үнэр амта, үйлэ ябадал мэтын олохон шанарнуудай али нэгэ талыень хараадаа абажа нэрлэдэг, мүн энэ тэрэ үгэнүүдтэ суффикс залгажа, шэнэ шэнэ үгэнүүдые бии болгодог байна. Иигэжэ буряад хэлэмнай хэрэгтэй хэрэгтэй үгэнүүдые үсөөн бэшэ ушарта ондоо хэлэнүүдһээ абахаһаа гадна, олонхи үгэнүүдээ өөрынгөө дотоодын арга боломжонуудай ашаар байгуулна бшуу. Тиин буряад хэлэндэ шэнэ үгэнүүдэй бии болодог өөрынь арга боломжонууд барагдашагүй ехэ юумэл.

Ц. БУДАЕВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. редактора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 27-3..., отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни — 47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни — 48-89, 33-61, корректорская — 35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологическ... — 24-74, советского строительства и быта — 34-93, рабсель... ров и писем — 25—41, 38-30, информации — 32-74 и пере... дов — 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Сове... Министров Бурятской АССР.

Н00069. Зак. № 265.